

תמצית הש"ס

בבא בתרא קל"ו: - קס"ו:

לפרטים - 0527692282

אחריו לפלוני

מי מקבל את הנכסים אם מת הראשון - האומר נכסי לך ואחריו יירש פלוני ואחריו יירש פלוני כשמת הראשון קנה השני, וכשמת השני קנה השלישי. ואם מת השני לפני הראשון, כשימות הראשון יקבלו יורשיו את הנכסים, שהרי לא זיכה לשלישי אלא מכח השני, ואפי"ש שלא היה לראשון אלא פירות בחייו וכו' יורשיו בגוף ופירות, כיון שמי שאמור לקבל אחריו מת. למ"ד קנין פירות קנין הגוף נחא, דכיון דקנין פירות של הראשון אלים בקנין הגוף, והנותן סילק עצמו מגוף ופירות, (אמנם המוכר שדהו לפירות לא קנה הלוקח את הגוף, כיון שהלדיא פירש שמישיר לעצמו את הגוף), ולמ"ד קנין פירות לאו קנין הגוף צ"ל דאחריו שאני דכוונתו שכל ימי חיי הראשון יהיו לו גוף ופירות, ורק אחריו יקבל השני, ויכול הראשון למכור את הגוף וכדלהלן.

ובברייתא אחרת מובאר באופן הג"ל שיחזרו הנכסים ליורש הנותן, לרשב"ם הקושיא היא על ריו"ח דמבואר הכא דקנין פירות של הראשון לא אלים בקנין הגוף, ותי הגמ' הוא דס"ל כרשב"ג דס"ל לגבי מכירת הראשון דקנין פירות קנין הגוף והראשון יכול למכור, ודלא כרבי דס"ל קנין פירות לאו קנין הגוף ואין הראשון יכול למכור. ולתוס' הקושיא היא על ר"ל, דאי אחריו שאני א"כ למה יחזרו ליורשי נותן, ומשיני שכבר נחלקו רבי ורשב"ג אי אמרינן אחריו שאני.

קל"ז. אם הראשון יכול למכור - האומר נכסי לך ואחריו לפלוני, ומכר הראשון, לרבי לא חלה המכירה אלא לגבי הפירות, אבל לגבי הגוף השני מוציא מיד הלוקחות ולא ס"ל אחריו שאני, ולרשב"ג לכתחילה אין לו למוכרם שהרי הנותן גילה דעתו שרוצה שהראשון ישייר לשני, אבל בדיעבד חלה המכירה, והמשיא עתה לראשון למכור את הנכסים הרי זה רשע ערום דהרי הוא חוטא ולא לו, אבל הנותן לא נקרא רשע, אע"פ שלכתחילה אסור לעשות כן, שהרי נתן לו הנותן גוף ופירות.

ריו"ח מפרש שהמחלוקת היא אם קנין פירות קנין הגוף או לא, לרבי לאו קנין הגוף וממילא אינו יכול למכור, ולרשב"ג קנין הגוף ויכול למכור. ולר"ל לכו"ע לאו קנין הגוף, ולכן לרבי אין הראשון יכול למכור, ולרשב"ג אחריו שאני שהקנה לראשון גוף ופירות, ולכן יכול למכור, (וכן הלכה דקנין פירות לאו קנין הגוף, כר"ל, ובאחריו לפלוני יכול הראשון למכור, כרבי).

ואמנם אם הראשון נתן את הנכסים במתנת שכיב מרע, או במתנת בריא אם אמר מהיום ולאחר מיתה, דדינה כמתנת שכיב מרע, לא חלה המכירה אף לרשב"ג, כיון שאין מתנת שכיב מרע חלה אלא לאחר מיתה, דסתם אדם אין רוצה להוציא ממונו מכווח עד שתיאמר מיתתו, ולאחר מיתה כבר קנה השני, דכוונת הנותן שמשעה שהתחיל הראשון לטרוף, שכבר אין לו צורך בנכסים, יקנה השני,

דאף שאביי אמר שמתנת שכיב מרע חלה עם גמר מיתה, חזר בו אביי והסכים עם רבא שהמתנה חלה לאחר גמר מיתה, וראיה שאביי חזר בו דנתן שאם אמר זה גיטך אם מת' שאם אמות אז יהא גט, או זה גיטך מחולי זה לאחר גמר חולי זה, או זה גיטך לאחר מיתה, לא אמר כלום דאין גט לאחר מיתה, ומבואר שכוונת המגרש שלא תצא מכווח עד לאחר מיתה, (ולרבי יוסי היה גט, דזמנו של שטר מוכיח עליו, וכמאן דאמר מהיום ולאחר מיתה, דחולצת ולא מתיבמת),

לריו"ח הלכה כרשב"ג, ואף אם הראשון שחרר עבדים חל השחרור, ולא אמרינן שלא ניתנו לו למיעבד איסורא דהמשחרר עבדו עובר בעשה ד"לעולם בהם תעבודו", ויכול לעשותם תכריכים למת, ולא אמרינן שלא ניתנו לו לעשותם איסורי הנאה, דניחא ליה לאיניש שיהנו מממונו ולא ילך לאיבוד.

קל"ח: ואם אמר הנותן ואחריו לעצמי (אשה שנתנה דקל לרב ביבי בר אביי עד יום מותו, מפני שהיה בחצירו, והיה מקפיד עליה כשנכנסה, והקנהו רב ביבי לבנו דאף שבאחריו לפלוני אסור לכתחילה להקנות לאחר, הכא כיון שאחריה שיירה לעצמה התכוונה לעשות לו קורת רוח, שיוכל לתת למי שירצה), מודה רשב"ג שאין המקבל יכול להקנות לאחר דלא קנה אלא פירות בחייו.

אם הראשון יכול לצאת בזה יד"ח אתרוג - הנותן אתרוג לחבירו עד מיתתו ואמר ואחריו לפלוני לגמרי, לרב נחמן בר רב חסדא, לרשב"ג יצא כיון שיכול למכור, ולרבי לא יצא דאין לו אלא קנין פירות, דאינו יכול למכור, ולא חשיב "לכס". ולרב נחמן בר יצחק הכא אף למ"ד קנין פירות לאו קנין הגוף, מ"מ יצא, שאם לא נתן לו כדי לצאת בו, למה נתנו לו, וחשיב "לכס" כיון שאין לשני חלק בו כל זמן שהוא אצל הראשון, ואין המחלוקת אלא אם הראשון יכול לאכול או למכור, דלרבי משלם דמיו לשני, ולרשב"ג אין לשני אלא מה ששייר ראשון, וקמ"ל שאף באתרוג שאין בו פירות, לא נתן לראשון אלא לצאת בו.

עוד מדיני "לכס" באתרוג -

אתרוג של תפוסת הבית שקונוהו מכספי הירושה או שירושוהו מאביהם, ועדיין לא חלקו, אם יכול לאוכלו ואין האחים מקפידים יכול לצאת בו יד"ח אתרוג, והיינו כשיש אתרוג לכל אחד או שכבר יצאו יד"ח, או שיש הרבה אתרוגים בעיר, אבל אם אין, לא יצא, ד"לכס" היינו שכולו יהיה שלו, (דהא לא כתיב פרי עץ הדרכם, כמו שכתוב ראשית עריסותיכם. והא דלא כתיב ולקחת לך, היינו ללמד שכל אחד צריך לקחת

הנותן אתרוג במתנה ע"מ להחזיר אינו יוצא בו א"כ החזירו, דמתנה ע"מ להחזיר שמינה מתנה, והמתנה תלויה בהחזרה, ולא בעינן תנאי כפול אלא בגיטין וקידושין, אבל בממונות שאף אם לא פירש אולינן בטר אומדן דעתא, א"צ תנאי כפול. רשב"ם. והתוס' הקשו דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד, ומיהו י"ל דלרבי מהני תנאי ומעשה בדבר אחד, אי נמי ס"ל לרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, וממילא לא חשיב תנאי ומעשה בדבר אחד, אי נמי רבא כרבנן ולא כר"מ.

ומנהגנו שכל הקהל מברך באתרוג אחד, וכל אחד מסכים לתת במתנה את חלקו לחבירו, על דעת שיחזיר. אמנם בריו"ח שני מתוך שיוצא בשאל יוצא בגול.

המקדיש שור שניתן לו במתנה ע"מ להחזיר, אם אמר לו ע"מ שתחזירו, הוי מוקדש ומוחזר, שהרי החזירו ולא חיסרו, ואיגלאי מילתא למפרע שחלה המתנה, אבל אם אמר ע"מ שתחזירו לי, כוונתו שיחזיר דבר הראוי לו.

אם המקבל חייב בשמיהה - כתב הרשב"ם שהמקבל מתנה ע"מ להחזיר אינו חייב אלא בפשיעה, ולא בגניבה ואבידה או באונס, דאינו שומר אלא מקבל מתנה.

מתנה בע"כ של המקבל

אם המקבל צווח מעיקרא שכשמסרו לו את השטר צווח שאינו חפץ במתנה לא קנה דאין מוכין לאדם בעל כרחו (דחוב הוא לו, דכתיב "שונא מתנות יחיה"), ואם שתק בתחילה בזמן קבלת השטר ואח"כ צווח קנה, דמעיקרא נתרצה, ואינו יכול להוציא מרשותו אלא במתנה או שיפקיר.

קל"ח. שתק ולבסוף צווח - ואם זיכה לו את המתנה ע"י אחר, והמקבל שתק כשמסרו לאחריים את השטר או הקנו בקנין סודר, ולבסוף כשבאו למסור לו את השטר צווח, לת"ק קנה, דבתחילה הסכים ואח"כ חזר בו, ולרשב"ג לא קנה, דמה שלא צווח עד השתא, משום שלא באה לידו המתנה, והוי גנאי לצווח קודם. וכמו שמצינו שנחלקו בכותב נכסיו לאחר והיו לנותן עבדים, ואמר המקבל שאינו רוצה בהם דאף למ"ד שיכול לומר לעבד עשה עימי ואיני זנך, מ"מ לא נוחא ליה לעשות כך, שלת"ק קנה, ולכן אם השני כהן העבדים אוכלים בתרומה, ולרשב"ג אינם אוכלים בתרומה והלכה כרבנן, ובהכרח איירי בשתק מעיקרא, דלא"כ ודאי אינם אוכלים בתרומה.

מה דין החפץ כשהמקבל לא קונה - שיטת הרשב"ם הדלחה כר"ל שאם הנותן נתן והמקבל לא קנה, החפץ הפקר וכל המוחזק בו זכה, ואף לרשב"ג ס"ל שהחפץ של הנותן, דכך דעת הנותן, הלכה כרבנן ולא כרשב"ג (דברייתא אין כלל שתמיד הלכה כרשב"ג, אמנם ראב"י הלכה כמותו אף ברייתא). אבל התוס' סוברים שבצווח מעיקרא מודה ר"ל שהמתנה של הנותן, ורק בשתק ולבסוף צווח הוי הפקר.

כמה מדיני שכיב מרע

שכיב מרע שכתב מעותיו לכמה אנשים (ולא שייר כלום, דאם שייר צריך קנין), אין קדימה למי שכתוב קודם בשטר, ואם בא בעל חוב לפני שקיבלו את המעות (או שנתן להם קרקע, דבעל חוב גובה אע"פ שקיבלו את הקרקע) הוא גובה מכולם שכוונתו לתת לכולם יחד (וכגון שלא שתק ביניהם), וגובה מכל אחד לפי גודל המתנה שקיבל. אבל אם אמר ואחריו לפלוני, מי שקודם בשטר זוכה לפני אלו שאחריו, ואם בא בעל חוב גובה מהמאוחר לפני המוקדם לו, אע"פ שהשכיב מרע אוהב את המאוחר, ונתן לו מתנה גדולה יותר.

מתי הכונה להוסיף ומתי הכונה למה שמקבל בלאו הכי- שכיב מרע שאמר לתת מאתים זוז לפלוני בכרוז כראוי לו, נותנים לו מאתים זוז מלבד חלק בכורתו, וכן האומר לתת מאתים זוז לאשתו כראוי לה, נותנים לה מאתים זוז מלבד הכתובה, ואם אמר שיתנו לה אותם בכורתו או בכתובתה, או שאמר שיתנו ולא אמר שזה לירושה או לכתובה, ידם על העליונה, ויכולה ליטול או אותם או את הירושה או הכתובה אם הם יותר ממאתים.

קל"ח: והיינו משום שהוסיף לומר "כראוי לו" דכוונתו להוסיף על מה שמגיע להם כבר, וכר"ע דדריש לישנא יתירא, כדמצינו שהמוכר בית וכתב ללוקח שזה כולל עומקא ורומא, אין הבור והדות בכלל הבית דהם תשמיש בפני עצמם, (וממילא בעומקא ורומא הוסיף עומקא ורומא, דבסתמא לא קנה עומקא ורומא), וצריך המוכר לקנות דרך מהלוקח דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו דרך (ולחכמים א"צ), אך אם אמר לו חוץ מהבור הדות א"צ לקנות דרך מהלוקח, דכיון שגם בלי זה לא מכר בור דות, כוונתו להוסיף על השיוור את הדרך לבור ולדות (וגם לרבנן דורשים לישנא יתירא, אם יש מה לרבנות, ונקט ר"ע לפי שהוא אמר דין זה).

וכן הדין לגבי בעל חוב, אם אמר שיתנו לו מאתים זוז כראוי לו, נוטל מאתים זוז מלבד החוב, ואם אמר שיתנום בחובו, יכול ליטול או אותם או את חובו.

אם כותבים שטר חוב על פי דברי השכיב מרע- שכיב מרע שאמר שפלוני חייב לו מנה, לר"מ העדים כותבים זאת שכן שמעו שהשכיב מרע אמר, אע"פ שלא ביררו שהדבר אמת שהוא חייב לו, ועל כן כשבא הירושלמי לגבות עליו להביא ראיה. ולחכמים אין העדים כותבים זאת אם לא ביררו שהדבר אמת שחיישין שבי"ד יחשבו שהם ביררו את הדבר, וממילא יכול הירושלמי לגבות בלי ראיה שהרי כבר ביררו את הדבר, ומספיק לקיים את השטר.

אי חיישין לבי"ד טועים-

בברייתא אחרת מובאת המחלוקת הנ"ל בצורה הפוכה, ואיתא התם שלר"מ אין כותבין משום דחיישין לבי"ד טועים, דמן הדין היה לכתוב שטר, אלא שחוששים שהיה בי"ד שיטעה לחשוב שכבר ביררו, ויסמכו על השטר. הלכתא אין חוששים לבי"ד טועים.

אין חולצים אא"כ מכירים שהוא היבם שלה, וכן אין ממאנים אא"כ מכירים, ואע"ג דלא חיישין לבי"ד טועים, הני מילי אחרי עדים כמו בצוואת שכיב מרע, שודאי יבדקו בי"ד אם העדים הכירו או לא, אבל בי"ד אינם בודקים אחרי בי"ד אחר (דאין חליצה ומיאון אלא בפני שלשה), ויסברו שהבי"ד הראשון בדקו ויתירוהו, וכיון שאין חולצים ואין ממאנים אא"כ מכירים, לכן כותבים שטר חליצה ומיאון אע"פ שאין העדים מכירים אותם. וזו שיטת רבא, אבל לרב הונא חולצים וממאנים אע"פ שאין מכירים.

דין הפירות בכותב נכסיו מהיום ולאחר מיתה- האב יכול לתלוש פירות ולתת למי שירצה דהמקבל קנה גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, ופירות שהניח תלושים חולקים בהם כל הירושים, ופירות מחוברים אע"פ שעומדים ליתלש הרי הם של הבן שקיבל את המתנה דכגופה של קרקע דמי, אמנם באחר שהבן מקבל המתנה מוכן לאחר בחיי האב, מקבלים הירושים את הפירות המחוברים, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ולא הקנה, ושמיין את הפירות ללוקח ונתן דמיהן לירושים. אי נמי דעת האב להקנות לבנו פירות מחוברים דדעתו קרובה אצל בנו, אבל הבן אין דעתו להקנות ללוקח אחר אלא גוף ולא פירות. וכן אם האב הקנה נכסיו לאחר מהיום ולאחר מיתה, לא זכה בפירות המחוברים, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר.

שימוש בנכסי הירושה

קל"ט. ללבוש ומזונות- הגדולים אינם נוטלים מנכסי הירושה לצורך הלבוש המרובה משל הקטנים, והקטנים אינם נוטלים לצורך המזונות המרובה משל

הגדולים, אלא חולקים בשוה, וכן הדין בהניח בנות גדולות וקטנות. אמנם גדול האחים שנושא ונותן בנכסים שהתלבש מהירושה מאי דעבד עבד דניהא לקטנים דלישתמעון מילי, אבל אין לעשות כך לכתחילה, ואם הוא בטל שאין להם ריוח בדבר צריך להחזיר.

להוצאות נישואין- אם נישאו הגדולים מהנכסים לצורכי החופה לאחר מיתת האב ישאו גם הקטנים, אבל אם האב השיא את הגדולים בחייו, אין הקטנים מקבלים מה שקיבלו הגדולים, וכן הדין בהניח בנות קטנות וגדולות.

הבנות נזונות כשיש בנים בנכסים מרובים, שכן תנאי הכתובה, אבל לא כשיש רק בנות, דבכהאי גוונא ליכא תנאי הכתובה.

בעל בנכסי אשתו, אי דינו כיורש או כלוקח

אם גובים חוב של האשה מהבעל- אבוא בר גניבא הסתפק בדין אשה שלווהה ואכלה ואח"כ נישאת, אם המלוה גובה מהבעל דדין הבעל כיורש או שדינו כלוקח ואינו גובה ממנו, דמלוה על פה גובה מיורשים ולא מלקוחות. וכתב הרשב"ם דלמסקנה כיורש הוי, משום פסידא דמלוה.

ומהא דמבואר בברייתא (ואולי זו כוונת המשנה) לענין ירושה שאם הבנות הגדולות הנכנסו מהירושה לבעל, יטלו הקטנות מהבעל, ליכא ראייה להלוואה, ד"ל דשאני פרנסה דאית ליה קלא והוי כמלוה בשטר דמוציאין מהלקוחות.

קל"ט: רב אשי אומר שרבנן עשו את הבעל לטובתו פעמים כיורש ופעמים כלוקח, לגבי מזונות האלמנה, אם שמת והניח אלמנה ובת, האלמנה נזונת מנכסיו שזה מתנאי הכתובה, אף אם נישאת הבת והניסה הנכסים לבעלה, ואף אם מתה אח"כ, ואע"פ שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, האלמנה נזונת מהנכסים, דשוויהו רבנן כיורש משום פסידא דאלמנה והאלמנה נזונת מהירושים, דכיון שתנאי מזונותיה קדם לנישואין, לא טוב להפסידה בידיים. ולעולם אלמנה נזונת עד שנישאת, או שתתבע כתובתה, או שירצו הירושים לתת לה כתובתה. וכן לגבי יובל הבעל הוי כיורש, ואין הנכסים שירש מאשתו חוזרים ביובל למשפחת אשתו, כדי שלא יפסיד (ואף דקסבר שירושת הבעל דאורייתא, מ"מ קאמר דהניחוהו רבנן להיות כיורש, ולא עשאוהו לוקח), (וכן חלק הבכורה שקיבל הבכור אינו חוזר ביובל דמתנה קרייה רחמנא),

אבל אשה שמכרה נכסי מילוג בחיי בעלה הבעל מוציא מיד הלקוחות, דלגבי זה שוויהו רבנן כלוקח והוא קנה לפניחם, אבל אי הוי יורש הרי המוריש יכול למכור, דאינהו אפסדו אנפשייהו, דלא היה ללקוחות לקנות מאשה שיושבת תחת בעלה הראוי לירושה, וכיון שהערימו להוציא מידו יפסידו. וכתבו התוס' כמה מקרים שאין אומרים דבעל הוי יורש אע"פ שאפסדו אנפשייהו, (היכא דסברו שיעשו פשרה לא חשיב אפסדו אנפשייהו, מתנה לא חשיב פסידא, דבר שאינו חוזר בדין אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיב כ"כ פסידא), והקשו התוס' דמבואר בב"ק פ"ט שמכח תקנת אושא אשה שחבלה בחרים אינה חייבת למכור נכסי מילוג כדי לשלם, דהבעל יוציא מיד הלקוחות, והרי שם יש פסידא לאחריים, ותי' דאין הכי נמי אך הגמי' דחתה מטעם אחר, ובשם רשב"א תי' דתקנת אושא הכללית היא כשאין פסידא, ולא חילוק חכמים בתקנתם והבעל מוציא אף כשיש פסידא.

מי שמת:

מתי הבנות נזונות מהירושה

נכסים מרובים- אם יש בנים ובנות, והנכסים מרובים, הבנים יירשו, והבנות יזונו (לרשב"ם הבנות מקבלות מזונות ופרנסת נישואין, ולתוס' מזונות היינו מאכל ומשתה), עד בגרות או אירוסין, ונכסים מרובים לחכמים היינו בכדי שיוזנו הבנים והבנות עד שייבגרו, ולר"ג בר רבי בכדי שיוזנו הבנים והבנות י"ב חודש.

ואם הנכסים מועטים לת"ק הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, והיינו שיקחו הבנים את מה ששנאר ממה שלקחו הבנות למזונות, ואח"כ אם הוציא הכל ישאלו על הפתחים, ולאדמונן הבנים והבנות נזונים יחד, דאין להם להפסיד בשביל שהם זכרים (ועוסקים בתורה לאביי, ולרבא אין חילוק בין יורש שעוסק בתורה לשאר יורשים לענין דינא, אבל מצוה לזון את הבנים העוסקים בתורה, ק"ו מהבנות. תוס'). אלא כוונת אדמונן שאין לבנים להפסיד מפני שהם ראויים לירש בנכסים מרובים אפי' מאה מנה, ואין הבת נוטלת אלא מזונות), והסכים ר"ג עם אדמונן, לרשב"ם הלכה כאדמונן, והר"ח והבה"ג והר"ף פסקו כחכמים, ולר"ת אדמונן לא חולק על חכמים.

ק"מ. **אם היו הנכסים מרובים ונתמעטו** שהוקירו המזונות או נתקלקלו הנכסים, ואין מספיק למזון הבנים והבנות עד שיבגרו, אין לבנות אלא מה שקיבלו מתחילה, **ואם היו הנכסים מועטים ונתרבו**, יטלו הבנים את המותר ממה שנטלו הבנות למזונות, וכמו שמצינו שאם היתומים קדמו ומכרו את הנכסים המועטים חלה המכירה, דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, ומוכה שיש להם הפיסת יד בנכסים.

יתומים שקדמו ומכרו – לשיטת הרשב"ם אם עמדו הבנות בדין לגבות, ואח"כ מכרו הבנים, לא חלה המכירה, אבל התוס' כתבו שאפי' כבר תפסו הבנות או שהגבו להם ב"ד חלה המכירה, והחילוק בין נכסים מרובים למועטים, שבמרובים יכולים למכור לצורך גדול, אבל במועטים אין יכולים למכור כלל לכתחילה, וחילוק נוסף שבמרובים יזונו הבנות עם הבנים, ובמועטים לא יזונו כלל. עוד כתבו התוס' דלגבי כותוב בני דירכין שיש ב' נשים וכתובת אחת מרובה משל שניה, איתא שבמרובים ונתמעטו או במרובים ונתמעטו כבר זכו בהם יורשים, ולרש"י הכונה שבמרובים ונתמעטו זכו יורשי הכתובה הגדולה, ובמועטים ונתרבו זכו יורשי הכתובה הקטנה, וקשהאמאי הכא לעולם זכו הבנים, וצ"ל דשאני הכא שהבנים יורשים מאדוריתא, ועוד דהכא הרי לא פקע כוחם בנכסים לעולם, שהרי יכולים למכור, ולר"י נראה שאף במועטים ונתרבו זכו יורשי הכתובה הגדולה.

כמה ספיקות בדין נכסים מרובים –

אם מחשבים את הנכסים לבנים ולבנות אחרי קיזוז מזונות האלמנה, או לא אלא הבנות יזונו, והאלמנה ממועטת מהבנים, ולפירוש שני ברשב"ם יזונו הבנים והבנות והאלמנה יחד, כמו שאינה מקבלת מזונות אחרי שנישאת.

ואת"ל שאינה ממועטת ילה"ס אם המתחייב לזון את בת אשתו שאם מת מוטל על הירושים לזונה, אם מזונותיה ממועטים בנכסים יזונו היא והבנות, והבנים יחזרו על הפתחים, או לא כיון שאינה מקבלת מזונות אם מתה והיו כמורבים ונתמעטו.

ואת"ל שאינה ממועטת, ילה"ס אם מחשבים את הנכסים אחרי קיזוז חובות האב והבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, או לא כיון שמחסרי גוביינא יזונו הבנים והבנות עד טריפת החוב, ואח"כ יזונו הבנות רק אם נשאר.

וכתבו התוס' שאם יש רק אלמנה ובניה או רק אלמנה ובנות, אין האלמנה עושה דין נכסים מועטים, כיון שאין לה דין ירושה כלל, משא"כ בנות שירושתו כשאין בנים, והספק הוא כשיש בנים בנות ואלמנה, שהבנות כבר ממועטות בנכסים, אם גזר בה האלמנה ממועטת.

ק"מ: וי"א שהספק הוא לאיך גיטא, בעל חוב, בת אשתו, אלמנתו.

הגמ' פושטת שאלמנה קודמת לבנות, כשתובעת מזונות מתנאי כתובה, וכתבו התוס' דהיינו כשיש גם בנים, אבל כשהבת יורשת אינה נדחית מפני האלמנה.

דיני זכר ונקיבה טומטום

שיטת רשב"ג – בהמה שאמר לפני לידת הבכור שאם תלד זכר יהיה עולה ואם תלד נקיבה יהיה שלמים, וילדה טומטום ואנדרוגינוס, טומטום היינו אטום, ואינו ניכר בו לא זכרות ולא נקבות, והוא ספק זכר ספק נקיבה, לרשב"ג אין חלה עליהם קדושה כלל, דאינו ספק אלא בריה בפני עצמה, ולא חלה עליו לא קדושת עולה ולא קדושת שלמים, וגם לא קדושת בכור, דלא קרינו ביה "הזכר הקדוש". ואם ילדה שני זכרים, אחד יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמיו חולין, ואם ילדה שני נקיבות, אחד יקרב שלמים והשני ימכר לחייבי שלמים ודמיה חולין. וכתבו התוס' שלרב חסדא טומטום הוי ספק לכולי עלמא, וטעמא דרשב"ג הוא קדושת פיו לא חלה אלא על זכר או נקיבה הידועים.

מת שהניח בנים ובנות וטומטום לאביי אינו נוטל לא עם הבנים ולא עם הבנות. דאינו לא זכר ולא נקיבה, רשב"ם, וכתבו התוס' שאפי' לרבנן דרשב"ג הכא אינו יורש, דאין דעתו של אדם קרובה להקנות אלא לזכר ודאי או נקיבה ודאית (משא"כ בהקרבה דטומטום ראוי להקרבה), ולרבא לתנא דמתני' נוטל עם הנקיבות אם הנכסים מרובים דספק הוא ונוטל עם הנקיבות ממה נפשך, ואם הנכסים מועטים אינו נוטל כלל כמו הבנים, ואמנם לרשב"ג (הניל') אינו נוטל כלל אף בנכסים מרובים.

קמ"א. **האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה**, או שאמר שאם תלד נקיבה תיטול מאתים, והוא שכיב מרע, או בריא המזכה ע"י אחר, יטול הולד כפי שאמר, ואם אמר שאם תלד זכר יטול מנה ואם תלד נקיבה תיטול מאתים, וילדה זכר או נקיבה, יטול הזכר מנה והנקיבה מאתים אבל אם ילדה תאומים זכר ונקיבה לא יטול כלום, ואם ילדה טומטום אינו נוטל כלל דבריה בפני עצמה הוא, (ולרבא היינו כרשב"ג) אא"כ אמר כל מה שתלד אשתי יטול, ואם אין שם יורשים אחרים הוא יורש הכל אע"פ שהוא בריה בפני עצמה, דלא נפיק מכלל בן אין לו עיין עליו, אי נמי לייף מדכתבי' 'הקרוב אליו ממשפחתו יורש'.

אם עדיף בן או בת – מבואר מהנ"ל שבת עדיפה מבן, ואף שכל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מתמלא עליו עברה מפני שמעביר נחלה ממטה למטה, הני מילי

לענין ירושה, אבל לענין הרווחה בת עדיפה שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה כזכר, ולשמואל בלידה הראשונה עדיף בת, שהיא סימן לבנים, ו"מ משום שמגדלת את אחיה, וי"מ משום שעיי"ז לא תשלוט עין הרע. וי"א דמתני' כר"י דס"ל שמצוה לזון את הבנים משום "ומבשרך אל תתעלם" אבל אינו חיוב, וק"ו לבנות שלא יתבזו, ולר"מ מצוה לזון את הבנות, וק"ו לבנים דעסקי בתורה. וממה שאמר ר"י דהא דכתיב "וד' בירך את אברהם בכל" היינו בבית, (ולא השיאה ליצחק משום שהיתה קטנה, או שהיתה מהגר. תוס'). אין ראייה שבת עדיפה מבן, ולר"מ "בכל" היינו שלא היתה לו בת, ורב חסדא אמר שבשבילו בת עדיפה מבן, ו"מ דכוונתו ללידה הראשונה, והרשב"ם מפרש דאיירי בכל הלידות, והטעם משום שלא נתקיימו לו בנים, והתוס' ביאר משום שהיו חתניו גדולי הדור.

ואם אמר שאם תלד זכר תחילה מאתים ונקיבה שאחרי לא תטול כלום, ואם תלד נקיבה תחילה תיטול מנה וזכר שאחריה יטול מנה, וילדה זכר ונקיבה ואין ידוע מי נולד תחילה, הזכר נוטל מנה ממה נפשך אפי' נולד אחרון, ובמנה השני חולקין מספק שהרי מי שנולד תחילה צריך ליתלו. וכתבו התוס' שברבנן בחיי האב שאין מוחזק יחלוקו, ואחר מיתת האב הכל בחזקת הזכר.

קמ"א: **ואם אמר שיתן למי שיבשרו מה ילדה אשתו**, אם יאמר שילדה זכר יטול מנה, או שאמר שאם יאמר שילדה נקיבה יטול מנה, נוטל כפי שאמר אם ילדה כמו שאמר, אבל אם ילדה תאומים אינו נוטל כלום, דלא אסיק אדעתיה שתלד תאומים, ואם אמר שאם יאמר שילדה זכר ונקיבה יטול מנה, וילדה זכר ונקיבה, אין לו אלא מנה, ואם אמר שילדה נפל לא יטול כלום, דסתם זכר ונקיבה היינו בני קיימא.

המזכה לדבר שלא בא לעולם

לרב הונא המזכה לעובר ע"י אחר לא קנה, אף אם אמר שיקנה אחרי שילד. וכתבו התוס' דאיירי בשכיב מרע, ואע"ג דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים, לא קנה כמו שבבבא אינו קונה ע"י קנין, (ואמנם שכיב מרע שאמר הללותי לפלוני קנה אע"פ שבבבא לא קנה אף ע"י קנין).

והא דתנן במתני' **אם תלד אשתי יטול וכו'**, איני יודע מי שנאה לא מצינו לא יחיד ולא רבים, **דאף לר"מ** דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומצינו ביבמות צ"ג שרב הונא עצמו סובר כר"מ, לא שמענו שאפשר להקנות כשהקונה אינו בעולם. **ואף לרבי יוסי** שעובר יורש, (ואם אביו כהן פוסל את העבדים לאכול בתרומה דעובר במעיי זרה רז הוא, ואינו יליד כהן עד שיצא ממעי אימו, ומזה שמעינן שלרבי יוסי יש לעובר חלק בעבדים, ואינו מאכיל את אימו בתרומה כיון שהוא זר. ורש"י ביבמות מפרש שהוא פוסל את אמו שהיא בת כהן אם אביו ישראל, ואינו מאכיל אם אביו כהן ואמו בת ישראל, דעובר במעיי זרה רז הוא), מ"מ דווקא בירושה שהיא באה מאיליה קונה דיש לזה כח לתפוס, ולא להקנות במתנה. **ואף לריו"ח בן ברוקה** שאפשר להעביר את הירושה מבן לבן אחר, מ"מ לא מצינו שאפשר להעביר יעובר, דמנין לנו לומר שהוא סובר כרבי יוסי. ואין להעמיד את המשנה באומר המבשרני (וכנ"ל), או בשילדה כבר, דמלשון מתני' מוכח דלא איירי בהכי.

קמ"ב. **שיטת רב נחמן** שהמזכה לעובר לא קנה, ואם אמר שיקנה אחרי שילד קנה, דעובר נחשב בעולם, אבל המוכר פירות דקל יכול לחזור בו אף משבאו לעולם. וכתבו התוס' (קמ"א: ד"ה איתבייה בתי' השני) שהמקנה לעובר שהוא בנו קנה לרב נחמן, וכן פסק הר"ח והרשב"ם ובה"ג.

שיטת רב ששת שהמזכה לעובר קנה, אפי' אם לא אמר שיקנה לכשילד.

רב ששת מוכיח שעובר קנה מהמבואר בברייתא שגר שמת ואחרי שבזו ישראל נכסיו שמעו שיש לו בן או עובר, חייבים להחזיר להם, ואם החזירו ואח"כ שמעו שהבן את או שאשתו הפילה, צריך לזכות מחדש בנכסים. והוכיח רב ששת ממה שצריך לזכות מחדש כשהפילה, שהמזכה לעובר קנה.

ואב"י דוחה דשאני ירושה שהיא באה מאיליה. **ורבא דוחה** שהטעם שצריך להחזיק מחדש, משום שמתחילה החזיקו בצורה רפויה ולא נתכוונו להחזיק לגמרי כיון שיש להם ספק, ונ"מ שהחזיקו אחרי ששמעו שהעובר מת, והתברר שלא מת, שלרבי נתכוונו לחזקה גמורה אע"פ שאח"כ התברר שאז עדיין לא מת, ולאב"י א"א להחזיק קודם מיתת העובר, דעובר קונה בירושה הבאה מאיליה.

פירוש כוונת נותן נכסיו

האומר לאשתו שנכסיו לה ולבניה - לרב יוסף היא מקבלת מחצה, כמו שאמר רבי על הפסוק "והיתה לאהרן ולבניו" שהלחם הפנים התחלק מחצה לאהרן הכהן הגדול ומחצה לבניו, ונטל את משתי חלות של עצרת, וד' או ה' מלחם הפנים, ולרבי לעולם נטל ה' (ומפרש התם אמאי אינו נטל ו'), ואב"י דוחה דשם בלאו קרא היה אהרן בר חלוקה וממילא כוונת הכתוב שיקבל מחצה, משא"כ הכא שבלי שהיה נותן לה לא היתה מקבלת כלום, והגמ' מביאה ששמואל ורבי יוחנן נתנו לאשה חצי, ועוד היה מעשה שהמלך הטיל מס על העשירים והשרים ואמר רבי שכל צד ישלם חצי, והגמ' דוחה ששם היו השרים מסייעים לעשירים קצת, וכיון שעכשיו המלך כתב גם את השרים כוונתו להוסיף שישלמו חצי.

קמ"ג: האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון ולהביא בשני כלים לכתחילה מביא שישים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואף לרב יוסף שכוונתו לחצי חצי, שאני הכא דכוונתו לקרן גדול בכלי אחד, ואמר בשני כלים כיון שא"א להביא בכלי אחד יותר משישים, שכן הציבור מביאים ביו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת, ס"א בכלי אחד, ודיו ליחיד שיהיה פחות מהציבור באחד, ורבי שמעון אמר טעם אחר, מפני שיותר משישים אינם נבללים יפה בכלי אחד, ובדיעבד אם הביא חמישים בכל כלי יצא.

והלכה כרב יוסף בשדה בקונה שדה הסמוכה לשדה אביו, ומת אביו, ענין שימול המוקה לחזור בו בעסקים באותו ענין, ומחצה כנ"ל, שהאשה יורשת מחצה ושאר היורשים מחצה, אבל בשאר המחלוקות רבה ורב יוסף הלכה כרבה.

השולח חתיכות בגד לבני ביתו ולא פירש למי, נותנים לבנים מה שראוי להם ולבנות מה שראוי להן, ואם יש כלה נותנים לה ולא לבנות, אבל אם הבנות לא נשואות שהם מוטלות עליו נותנים לבנות ולא לכלה.

האומר נכסיו לבני ויש לו בן ובת, אין ראייה ממה שאמר לבני שהכונה גם לבתו, דהא כתיב "ובני דן חושים" ואם תאמר שהכונה שהיו מרובים כחושים של קנה שגדלים הרבה בידו (ואע"פ שכשיד למצרים לא היו מרובים, כוונתו ע"ש העתיד. תוס'), הרי כתיב "ובני פלוא אליאב", וכתיב "ובני איתן עזריה", ומה שהוצרך לתת נכסיו לבנו, היינו לבטל דייטקיא או מתנה. תוס'.

ואם יש לו בן ובן הבן, לרב חביבא דרך לקרוא לנכד בן, ולמר בר רב אשי איך לדרך לקרוא לו בן, וכן מובאר ממה שהמודר הנאה מבנים מותר בבני בנים. ולענין פריה ורביה בני בנים חשיבי כבנים.

למי שייך השבח שהשיבחו היורשים את הירושה -

אם הבנים הגדולים השיבחו את הירושה לפני חלוקתה, אם השיבחו ע"י הירושה עצמה ששכרו פועלים מנכסיו אביהם ולא הוציאו משלהם כלום, השבח מתחלק לכל היורשים, והטעם משום שהגדולים מחלו לקטנים, שאם היו אומרים לקטנים מה הם עושים היו אוהבי הקטנים שוכרים אחרים שיעשו זאת עבורם, אא"כ התנו לפני שהשיבחו שהם יקבלו את מה ששיבחו, ואם השיבחו את הירושה מכספם אף בלא התנו השבח לעצמם, ובאודיני כיון שגם הקטנים יכולים לעשות זאת, השכר מתחלק לכל היורשים, לרשב"ם אודיני היינו בור וכיסויו, ולתוס' הוא כלי גבוה ששומרים עומדים עליו ואפשר לישן עליו. ורב ספרא השיבחו את נכסיו הירושה בלא תנאי, ואמר רבא דכיון שהוא גברא רבה ודאי לא טרח לאחרים והוי כאילו התנה.

קמ"ד: ואם האשה השיבחה את הירושה, והיינו אשה יורשת כגון שנשא את בת אחיו, ומת הוא ואחיו, ואח"כ מת אביו, ואשתו ובניו יורשים את הסבא, (ורבי"ם מפרש שמת הבעל והיא שהיא בת אחיו יורשת אותו מכא אביה יחד עם שאר האחים), או בבת בין הבנות, או בבת בין הבנים, או שאמר הבעל שאשתו תיטול כאחד מן הבנים, ד"נה כמו אם אחד האחים השיבחו שבסתמא השבח לכל היורשים, ואין אומרים שכוון שאין אומרים שכוונתה לטובת היתומים וחזרה בה ממה שהתנתה. ואלמנה שצריכה לגבות כתובה, ואמרה בב"ד שהיא משיבחה את הנכסים עבור עצמה, השבח לעצמה, (וכתב הרשב"ם שאם היא נוטלת מזונות הא תנן דמעשי ידיה שלהן, ובתוס' כתבו שאם לא לקחה כלום מכתובתה אלא נכסיו מילוג שלה או מה שירשה או מה שנתן לה בעלה כאחד מן הבנים, לא הפסידה מזונות. עוד נחלקו לרשב"ם אם נתעצלו ב"ד להשיבחה על כתובתה השבח לעצמה, והתוס' כתבו שהשבח בחזקת היורשים עד ששיבחה בב"ד, אבל בסתמא השבח ליורשים, ואינה גובה כתובה אלא ממה שהיה בעלה, אפי' אינו אלא רביע כתובתה.

והא דתנן שתינוק בן יום אחד נוהל ומנחיל, ומשמע שלפני הלידה אינו נוהל ומנחיל, רב ששת מבאר שבן יום אחד נוהל בנכסיו אמו, ואם מת מנחיל נכסיו אלו לאחיו מן האב, שהרי אינם יכולים לירש מאמו של אחיהם, אבל עובר לא, דאם מת הוא ואמו היא מתה לפניו דיידי דזוטרא חיותה עיילא ליה טיפתא דמלאך המות ומחכתא ליה לסימינים. תוס'. ואף שראינו שפירכס אחרי אמו, הוי כפרכוס זנב הלטאה, אבל אם האם מתה תעלה עובר יורש ומנחיל לאחים מן האב. וכתבו התוס' שאם האם מתה ע"י אדם, או אם כבר נעקה הולד לצאת, יכול למות אחרי אמו, ובאופן זה נוהל נכסיו אמו, ומנחיל לאחיו מן האב. עוד כתבו התוס' דהא דתנן התם ברישא שתינוק בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה, דמשמע שעובר אינו פוסל, אין משם ראייה שאין לעובר קנין, דאיידי שיש עוד אחים שהעבדים אכלים מחמתם, ואין העובר פוסל דסומכים על הרוב שהוא או נקיבה או נפל, אבל עובר שאין לו אחים אין לרבנן פוסל את העבדים, כיון שאפי' נקיבה יורשת, ופוסלם מתרומה עד שיוולד דעובר אינו מאכיל. אבל לשמואל (ביבמות ס"ז) לרבנן אין עובר יורש, וממילא אינו פוסל את העבדים דאכולים מחמת שאר היורשים.

קמ"ב: ובאופן אחר יש לבאר דין תינוק הנ"ל, שתינוק בן יום אחד ממעט מחלק הבכורה, ואם מת אח"כ מתחלקים כל האחים והבכור בנכסיו בשוה, אבל עובר אינו ממעט חלק בכורה ואינו נוטל מהירושה אלא מחלק הפשוט של כל האחים והבכור, והבכור נוטל חלק בכורה כפי מספר הבנים שהיו בשעת מיתת האב, דכתיב "וילדו לו". וכתבו התוס' שיוצא דופן ממועט חלק בכורה.

בכור שנוולד לאחר מיתת אביו כגון שנוולד תאומים, או ששתי נשים ילדו, אינו נוטל פי שניים, דכתיב "כיר", אבל בנוולד בחייו אפי' לא ראוהו אביו נוטל פי שניים, דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו.

שיטת רבי יוחנן שהמזכה לעובר לא קנה, אבל המזכה לעובר שהוא בנו קנה, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו וגמר ומקני בכל ליבו, ושמואל אמר בפני עשרה לפרסומי מילתא שהמזכה לעובר קנה, והלכתא שהמזכה לעובר לא קנה אא"כ הוא בנו, וכר"י. וכתבו התוס' בשם ריב"ם שביירושה הבאה מאליה יכול להיות שהלכה כרבי יוסי שהעובר קנה, כיון שמסתבר טעמיה.

הקנאה שחלקה לא חלה

קני כחמור - האומר לאשתו שנכסיו יהיו לבנים שיהיו לו ממנה ועדיין לא היתה מעוברת, ולכן לא קנה העובר אף דדעתו של אדם קרובה אצל בנו, הבנים ודאי לא קונים, ואם אמר לבן אחר שיקנה ג"כ חלק כמורה, י"א שהוא מקבל חלק נוסף מלבד הירושה, שאם היו ד' בנים נוטל רבע מהנכסים, ובשאר חולק עמהם בשוה, וי"א שאינו מקבל חלק נוסף מלבד הירושה כיון שתלה את המתנה שלו במתנה שלהם, דאילו אמר ליה קני כחמור מי קני, (ונחלקו אם הלכה שיש לו חלק כמו הקשישים ולא כהדרדקי, או שכיון שהדבר תלוי בטעם אין לו חלק).

קמ"ג. קני את וחמור -

לרב נחמן קנה מחצה דלא תלא זה בזה, והכי קיימא לן, ולרב המנונא לא קנה כלום דלא גמר בדעתו להקנות לזה בלא זה, ולרב ששת קנה הכל דאדם יודע שאין חמור קונה, וכוונתו להקנות הכל למי שיכול לקנות.

רב ששת מוכיח כדבריו ממה שהתורם קישות, שאין לתרום מן הרעה על היפה, ואין מר בקישות אלא חלקה הפנימי, ולכן יוסף כביצה מקישות אחרת על החלק החיצוני כדי שלא יתרום מהרעה, ומבאר שאף שהתרומה לא חלה על החלק הרע, היא חלה על החלק היפה, וה"ה בקני את וחמור.

והגמ' דוחה ששם מדאורייתא חלה תרומה מהרע על היפה ואינו אלא איסור, דכתיב "ולא תשא עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו". וכתבו התוס' דלא איירי בקישות שהיא מרה בפנים כשאר הקישואין, דא"כ המר יהיה תרומה על המר, אלא איירי שדווקא אותה שתרם נמצאת מרה, דלרבי יוסי אפילו שהפנימי מר אין החיצוני מר כ"כ שאין עליו תורת אוכל, ולרבנן הוי תרומה וצריך לחזור ולתרום כנגד הכל.

המקדש חמש נשים שביניהם ב' אחיות, ע"י כלכלה של תאנים שלהם **בשנה השביעית** דהוי הפקר, אבל בשאר השנים לא, דהמקדש בגזל אינה מקודשת ואפי' בגזל ידיה, וקיבלה אחת ע"י כולם דאשה נעשית שליח לחברתה אפי' במקום שנעשית לה צרה, תלוי דין זה בדין קני את וחמור, ואם אמר הראייה מכס לביאה תתקדש לי הנכריות מקודשות והאחיות אינן מקודשות דהוי קידושין שאין מסורים לביאה.

בן שהשיאו אביו אשה בבית אם הוא הבן הגדול שהוא חביב עליו יותר מאחרים ונישא ראשון ואשתו בתולה וזו אשתו הראשונה, קנה הבן את הבית, ודין זה הוא הלכתא בלא טעמא וקצת טעם יש דכיון שפינה את הבית סמכה דעתיה דבן, וסברא הוא שנתנו לו. תוס'. וזה תקנת חכמים לכבוד החתן, דגנאי הוא לשאת אשה בלי מקום לדור בו, ואירי שיש לאב בית אחר לדור בו, ואם ייחד האב בית וכלי בית, והיו מונחים בבית זה כלים של האבא, לא קנה הבן את הבית, ו"א שאפי' הניח בבית שובך לא קנה הבן, וי"א אפי' כלי של דגים מטוגנים, ומר זוטרא תלה בבית סנדל, ורב אשי תלה כוס שמן. ואם ייחד לו בית ועליה קנה את הבית ולא את העליה, והגמ' מסתפקת מה הדין אם ייחד לו בית ואכסדרא, או שני בתים זה לפנים מזה דאף את"ל שאכסדרא משועבד לבית י"ל ששני בתים לא קנה, רשב"ם, ולתוס' בית משתעבד יותר כיון שיש בו תשמיש, משא"כ אכסדרא. תיקן.

הכותב כל נכסיו לאשתו, לא התכוון אלא לעשותה אפוטרופוס כדי שיכבדה הבנים, דלא מסתבר שיעקור נחלת הבנים לגמרי.

מנה לי בידך נתנה לפלוני במעמד שלשתן קנה, וטעם הצקנה כדי שלא יצטרכו לטרוח לקנות. וכתבו התוס' שאם מחל מחול.

דין אחים השותפים בירושה

קמ"ד: אם נפל אחד מהם לעבודת המלך אם זה מחמת האחים שמנהג המלך להעמיד אחד מכל בית, הרווח מתחלק לכולם, ואף אם חריף יותר אין אומרים שנטלוהו מחמת חריפותו, ואם נטלוהו מחמת עצמו והיינו מחמת חשיבותו או חריפותו הרווח שלו.

ואם אחד האחים נטל ממון והלך ללמוד תורה או אומנות, יכולים האחים לומר לו שאין לו מזונות אלא כשהוא עמהם, וימעטו לו כפי שנתמעטה ברכת הבית, וכרב הונא שברכת הבית היא לפי מספר הדרים בו, י"מ משום נר לאחד נר למאה, וי"מ משום שמזלא דבי תרי עדיף. והקשו התוס' איך שייך לדעת כמה נתמעט בגללו, ולר"ת יבדקו לפי השנה הקודמת, והקשה ר"י שאין כל השנים שווים במזל אחד.

ואם חלה בפשיעה רפואתו משל עצמו, ואם באונס משל האחים, וכרבי חנינא דהכל בידי שמים חוץ מצנינים פחים, י"מ צינה וקור, וי"מ חום וקור, שאלו ביד האדם להשמר מהם, וכתבו התוס' דהא דתניא "והסר ד' מנך כל חולי" היינו שיתן לך דעת להשמר מן הצינה. שאם האדם רוצה לאבד עצמו יכול אף באש או בנהר. והא דתניא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים היינו במדות האדם אם יהיה גבור וכו', אבל הכא איירי במאורעות שבאות על האדם. תוס'. וע"ע בתוס' שמחלקים בין רפואה שיש לה קיצבה לרפואה שאין לה קיצבה.

חזרת שושבינות כשמת האב-

דרך השושבינות שהשמו בחופת חבירו אוכל עמו ונותן לו מתנה, והוא מחזיר לו כשהוא נושא אשה.

אם האב שלח שושבינות ומת, אין המקבל חייב להחזיר, דיכול לומר תנו לי שושביני ואשמוח עמו, דאין העיכות תלוי בו.

ואם שמוח עמו בשבעת ימי המשתה ומת לפני שהספיק לתת את השושבינות, חייב להחזיר לו כיון ששמוח עמו, והרי היא של כל האחים, שהרי היא נגבית בב"ד כדיו מלוה אביהם, (אבל סתם מתנה בלי חופה, או בחופה אבל אינו אוכל שם, אינה נגבית בב"ד, מפני שהיא גמילות חסדים).

ואם חזרה לאחד האחים במתני' משמע שהיא של כולם, ובברייתא מבואר שהיא של מי ששלחו לו, ורב אסי שזה תלוי אם האבא ייחד ששולח את השושבינות דווקא ע"י בן זה, ולשמואל בסתמא השושבינות לאח, ומתני' איירי במת וירשו היבם, דאין היבם נוטל בראוי כבמוחזק דבכור קרייה רחמנא.

ואם האב קיבל שושבינות, מחזירים מנכסי כולם, דמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם.

ארוסה שלא נישאת, אם צריכה להחזיר את כסף הקידושין-

קמ"ה. המקדש אשה בכסף ומת בתולה גובה מאתים ואלמנה גובה מנה, ואיירי שכתב שיש לה כתובה מן האירוסין, אבל בלא כתב הוי בעיא דלא איפשטא, ולענין כסף הקידושין אם הבעל מת אינה חייבת להחזיר, דיכולה לומר תנו לי בעלי ואשמוח עמו.

ואם מתה היא לרבי נתן הדבר תלוי אם נוהגים באותו מקום להחזירם או לא, ולרבי יהודה הנשיא אין מחזירים, דקידושין לטיבועין ניתנו, ומי"מ מודה

שבסבלנות והיינו תכשיטים ששולח לארוסתו אחרי שקידשה, אם נהגו להחזיר מחזירים.

ובברייתא אחרת נחלקו בזה באופן שארוסה לכהן נאנסה (דאילו ברצון אין לה כתובה), לר"מ אינה מחזירה את כסף הקידושין, ולר"י מחזירה, ולרבי יוסי מחזירה חצי דמספקא ליה אי קידושין לטיבועין ניתנו או לא, וממון המוטל בספק חולקין. רשב"ם. והקשו התוס' אמאי לא ארמין המוציא מחבירו עליו הראיה.

ולענין הלכה מוהרי הדרי מוהר הוא ממון שמקדים לה באירוסין שיכתוב לה אותו בכתובתה כשתינשא, אבל כסף הקידושין לרב נחמן בנהרדעא נהגו להחזיר, ולרבה ורב יוסף אין מחזירין, ולרב פפא אין מחזירים אא"כ היא אינה רוצה להנשא לו, ולאמימר אין מחזירין שמא יאמרו קידושין תופסים באחותה, ואף שאמרו רב אשי גטיסה מוכיח עליה בדותא היא, דיתכן שאחד שמע שהחזירה את הכסף ולא שמע על הגט.

דיני שושבינות

קמ"ה: נגבית בב"ד, דכמלוה דמיא.

חוזרת בעונתה ולא לפני שהשני ישא אשה, דלדעת כן הלווהו.

אין בה משום ריבית אם מחזיר לו יותר, מפני שלא מחזיר לו יותר בתורת ריבית, ויכול גם לפחות לו.

אין שביעית משמטתה, דלא קרינן ביה לא יגוש, דאין שביעית משמטת אם לא הגיע זמן פרעון. רשב"ם ור"ת. ולר"י אין ראה מכאן לענין אם לא הגיע זמן פרעון, דשאני הכא שיתכן שלא יבוא לידי גביה לעולם

אין הבכור נוטל בה פי שניים היכא דחזרת לאמצע כדלעיל, דאין הבכור נוטל פי שניים בראוי, בין גבו קרקע בין גבו מעות. רשב"ם. וכתבו התוס' שאפי' למי"ד שמלוה לא הוי ראוי, שושבינות הוי ראוי, דשמא לא יפרע לו לעולם.

אם מי שחייב שושבינות היה בעיר הוא חייב לבוא לחתונה והשושבינות נגבית בב"ד, ואם שמע לא את קול הפעמון יש לו תרעומת על שלא הודיעו אבל חייב לתת את מתנת השושבינות, ומוריד את דמי האוכל שלא אכל, והיינו עד זוז לא משלם, עד ד' זוזים משלם חצי, ומכאן ואילך כפי שהיה אוכל.

השושבינות חוזרת באופן שהיתה בראשונה, שאם עשה עמו בפומבי, או שעשה עמו בבתולה, או שעשה עמו באשה שניה, יכול לומר לו שיעשה עמו רק כדרך שעשה הוא. וכן אין השני יכול לבקש שישמוח עמו בב' נשים, ויתן בכל אחת חצי, דאינו רוצה לטרוח בשתיים. ולריב"ם גורסים שאם עשה בשתיים אינו יכול לתבוע הכל באשה אחת.

סוגי עשירות בתורה- בעל הגדות דומה לעשיר גלוי שדורש בכל מקום, מתוך שאין ההגדות צריכות עיון, בעל לפלול דומה לשולחני עשיר או עשיר בשמן שמרויחים תדיר, ובעל שמועות דומה לעשיר במידה כמוסה שכשמגיע עת הוראה יגלה שמועותיו. והכל צריכים לבעל גמרא סוגיות התלמוד ותירוצי משניות וברייתות, דאין למדים הלכה ממשנה בלא תלמוד כמו שצריכים למרי חטיא.

כל ימי עני רעים זהו בעל תלמוד שממית עצמו לכוון הלכות ולתרוץ הוויות, **וטוב לב משתה תמיד** זהו בעל משנה, ורבא אמר איפכא שבעל משנה אינו יכול להורות הלכה ממשנתו ואינו יכול לתרצם, משא"כ בעל תלמוד. ולרבי חנינא קאי על אשה טובה או רעה, ולרבי ינאי קאי על איסטניס ומי שדעתו יפה שאין מזיק לו שום דבר מיאוס ולכלוך, ולריו"ח קאי על רחמן שליבו בוכה תמיד ואכזר, ולריב"ל קאי על מי שדעתו קצרה שעינו רעה בשלו ושל אחרים או רחבה. ואמרו ריב"ל ששבתות ויז"ט נכללים בימי עני רעים אע"פ שהיו מחלקים בהם מנות, משום ששינוי וסת סוג המאכל הוא סיבה לתחילת חולי, ובן סירא מוסיף שגם לילות עני רעים, שגו נמוך והגשם יורד לשם, וכרמו גבוה והזבל נופל משם לכרמים של עשירים שנמצאים במקום שנח לעסוק בהם.

דיני הסבלנות כשלא נישאו

קמ"ו. השולח סבלנות לבית חמיו, שמנהג חתנים לשלוח למחרת הקידושין לכבוד אשתו תכשיטים ומיני פירות וכדי יין ושמן, **אם אכל שם** סעודת חתן אפי' בדניר אינו גובה אם מת הוא או היא או שחזר בו, אפי' אם שלח מאה מנה, מפני שמחמת חיבת שמחת אכילה מחל על הסבלנות העשויות ליבלות, ואירי שבלחם בסתמא ולא כדי שיבואו עימה לבית בעלה, ואם לא אכל שם או שאכל פחות מדינר גובה.

אם שלח סבלונות מרובים או מועטים **שתיביא עימה לבית בעלה**, גובה אותם, לתוס' פירוש השני במועטים בעינין שאינם עושין ליבלות, אבל במרובים אפי' עשויים ליבלות גובה.

הגמ' מסתפקת מה הדין **בשתה**, ופושטת דדינה כאכילה, דמעשה ששיגר אחד מאה קרונות וכו' והוציאו לו כוס של חמין ושנתה ומת.

הגמ' אומרת שאין מהמעשה ראייה שאף בפחות מדינר אינו גובה, דדילמא שחקו לו בחמין מרגינתא ששוה אלפי זוזי, אך יש ללמוד משם **שפתח בית חמיו כבית חמיו**.

הגמ' מסתפקת מה הדין אם שלח **שליח** והשליח אכל עמהם. ואם כשאכל **בפחות מדינר** מחל על חלק מהסבלונות, וכגון אם אכל בחצי דינר אם מחל על חצי מהסבלונות. ומה הדין **כשהשביחו הסבלונות** אם השביחו לו שהרי חוזרים אליה, או שכיון שאם יאבדו או יגנבו ישלמו לו, ברשותם השביחו, תיקו.

סבלונות שבלו א"צ להחזירם דנמחלו ע"י הסעודה וכו', אבל אם עשויים ליבלות ולא בלו, הגמ' מסתפקת אם צריך להחזירם, ואם הם דבר מועט א"צ להחזירם, ושאינם עשויים ליבלות כגון הנכשטי כסף וזהב צריך להחזירם.

מעשה באחד ששיגר יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן בעצרת, ובא להשמיענו חשיבותא דא"י שפירותיה ממהרים להתבשל בעצרת, או שאם טוען שזה מה ששלח טענתו טענה.

מעשה באחד שנכנס לחורבה לבדוק אם אשתו תתננית שאינה יכולה להרתי, וזה מום שבסתר דבקידש בסתמא תצא בלא כתובה ומיהו גט בעיא, ונפלה עליה החורבה ומתה, ואמרו חכמים **שכיון שנכנס לבודקה אינו יורשה**, ואיירי בנשואה, ושמעין מוכא שמי מתה אשתו מתוך קטטה שדעתו לגרשה שוב אינו יורשה, כמו שאין לו פירות. וי"א דאיירי בארוסה, וצ"ע שהרי אף בלא עליה בימי אירוסין אינו יורשה עד שתכנס לחופה. ולרבינו יעקב איירי בנשואה, ואיירי החורבה שלו, שאם נכנסה הארוסה לרשותו יורשה.

קמ"ו: סבלונות מועטים שתשתמש בהם כשהיא בבית אביה, א"צ להחזירם. ואמר על זה רבין **סבא**, שאם הוא או היא מתו או שהוא חזר בו, צריך להחזיר סבלונות שאין עשויים ליבלות, ולא מאכל ומשתה, אבל אם היא חזרה בה צריכה להחזיר אפי' כישא דירקא, לפי דמי בשר בזול, והיינו לפחות עד שליש, מפני שאם היתה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכלת, אבל בזול משלמת כיון שנהנית.

דיני שכיב מרע

שכיב מרע שכתב נכסיו ועמד, אם כתב כל נכסיו חוזר אפי' קנו מידו, דלא היה נותן הכל אם לא מחמת מיתה, ואם לא כתב כל נכסיו (וכותב בו קנין שהרי מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין אע"פ שמת, ומצוה מחמת מיתה שהזכיר מיתה בשעת צוואה לא בעי קנין אם מת, אבל אם עמד חוזר אע"ג דקנו מניה) אינו חוזר, דאזלין בתר אומדנא דשלא מחמת מיתה נתן, ואע"פ שלא פירש. וה"ה בחילוק בלא כתיבה. וכגון שהיה עדים שהיה שכיב מרע בזמן המתנה, או שכתוב כך בשטר.

לרב נחמן מתני' כר"ש בן מנסיא דס"ל שאם בנו הלך למדה"י ושמע שהוא מת וכתב כל נכסיו ולא כתב שנותן מחמת שבנו מת ובנו חזר אין מתנתו מתנה, (ולת"ק מתנתו מתנה כיון שלא פירש). ולרב ששת שאני הכא שזה אומדנא דמוכח, אבל חולה שרוב חוליים לחיים ולא ציווה מחמת מילה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי.

לרב ששת מתני' כר"ש שזורי, דתיקנו חכמים שהיוצא בקולר והמפרש והיוצא בשיירה שאמר כתבו גט לאשתי, יכתבו ויתנו לה שכיון שאין דעתו מיושבת עליו ולכן שכח לומר תנו, ור"ש שזורי אומר שה"ה במסוכן הקרוב למיתה, דכוונתו לפטור את אשתו מן היבום. וכתבו התוס' ד"ל דמתני' כרבנן והוכנה למחלוקת זו, או י"ל דר"ש בן מנסיא אזיל בתר אומדנא יותר מרבנן. ולרב נחמן שאני הכא שאמר כתבו.

קמ"ז: חולה המוטל במיטה שאמרו לו נכסין למי ואמר שחשב שיש לו בן ויתן לו את נכסיו, אבל **עכשיו ששמע** שאין לו בן נכסיו לפלוני, או שאמר שחשב שאשתו מעוברת ונתברר לו שאינה מעוברת, ונודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת, באופנים אלו לכו"ע אין מתנתו מתנה, כיון שאמר מפורש שנותן לאחר בגלל שאין לו בן, ואין אומרים שכוונתו להזכיר עצרו להתאונן על מיתת בנו, אבל אין כאן אומדנא דמוכח שכוונתו לתלות את המתנה במיתת בנו, קמ"ל.

מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה-

רב יליף מדכתיב **"והעברתם את נחלתו לבתו"**, לרמז על העברה ע"י מתנת שכיב מרע, שהוא ברשות הבת בלא קנין. לרשב"ם לומדים מ"העברתם" שזה מיותר, ולר"ח לומדים מ"את", וי"מ מדכתיב והעברתם ולא ונתתם.

רבה בר אבוב יליף מדכתיב **"ונתתם את נחלתו לאחיו"** לרמז על נתניה אחרת ע"י מתנת שכיב מרע, (ומ"העברתם" יליף שרק ע"י בת הנחלה עוברת משבט לשבט, ע"י שבנה ובעלה יורשים אותה. ורב לא יליף מ"ונתתם" דאורחיה דקרא הוא).

רב מנשיא בר ירמיה יליף מדכתיב (על חזקיהו) **"צו לביתך כי מת אתה"**, בצוואה בעלמא, אלמא צוואת שכיב מרע בעלמא קונה.

רמי ב' יחזקאל יליף מדכתיב (על אחיתופל) **"ויצו אל ביתו ויחנק"** בצוואה בעלמא.

ג' דברים **ציוה אחיתופל את בניו**, אל תהיו במחלוקת, אל תמרדו במלכות בית דוד, ושאל **יו"ט של עצרת** - חג השבועות יהיה ברור בלא עננים, יזרעו חיטים שהחטים יצליחו באותה שנה, וי"א שיהיה בלול - מעונן, ובנהדרעי אמרי שאף אם יהיה בלול אם יהיה בו רוח צפונית שמפזרת את העננים, נקרא ברור. ואבא שאול אמר שאם הוא ברור זה סימן יפה לכל השנה, (ולרב זביד אם **היום הראשון של השנה** הוא סימן לכל השנה, אם הוא חם תהיה שנה חמה ברובה, ואם הוא קר תהיה שנה קרה, ונ"מ לתפלתו של כה"ג). ולרב יצחק בר אבדימי הדבר תלוי **במוצאי יו"ט האחרון של חג** דבחג ניזונים על המים, שאם עשן המערכה נוטה בו לצד צפון והיינו ע"י רוח דרומית, היו העננים שמחים ובעה"ב עצבים, לפי שהגשמים מרובים והפירות מרקיבים ומתוך שאינם יכולים להשמר הם נמכרים בזול, ואם היה העשן כלפי דרום היו העננים עצבים ובעה"ב שמחים, לפי שהגשמים מועטים ובאותם גשמים הפירות מתברכים והפירות משתמרים ונמכרים ביוקר, ואם היה נוטה למזרח הכל שמחים, ואם היה נוטה למערב הכל עצבים שרוח מזרחית מונעת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול. וכל זה לבני א"י, אבל לבני בבל שארצם לחה ואינה צריכה כ"כ למטר, רוח מזרחית יפה ורוח מערבית קשה ורוח צפונית יפה לחיטים שהביאו שליש שאינם צריכים למטר, וקשה לזיתים בשעה שיניצו, ורוח דרומית להיך מזה.

קמ"ז: המשך ענייני שכיב מרע-

לרב נחמן מתנת שכיב מרע היא **תקנה דרבנן**, וקראי לדלעי עצה טובה קמ"ל, כדי שלא יטירף דעתו עליו מתוך צער שמא לא יקיימו צוואתו, ועשאוה חכמים כשל תורה, דאף שהמוכר שטר חוב לחבירו ומסרו לו וכתב קני לך איהו וכל שעבודיה, אי נמי כדפסקין אותיות נקנות במסירה, וחזר המוכר ומחלו מחול דהשעבוד לא נעקר המלוה ויכול למחול שעבודו, ולא עדיף הלווק מהמוכר, ומ"מ צריך להחזיר לו את הפעוט ששילם, דלהלכה דנים דינא דגרמי, ואפי' הירוש של המלוה מוחל, מ"מ אם נתנו במתנת שכיב מרע אינו יכול למחול, וכתב הרשב"ם דאיירי בכותב כל נכסיו, או בכותב מקצת נכסיו וע"י קנין, אי נמי בלא קנין אף דאי עמד חוזר.

שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה או שאכל פירות דקל זה, אין באמירתו כלום דדירורים אין בהם ממש לקנותם, ופירות דקל לא באו לעולם, ומה שלא מועיל בבריא ע"י קנין, לא מועיל בשכיב מרע ע"י דיבור, ולא קנה עד שיאמר שיתנו לו את הבית או הדקל.

קמ"ח: הקנאה שאינה מועילה בבריא, אינה מועילה באמירת שכיב מרע, ומ"מ אם אמר תנו הלוואתי לפלוני מהני אע"ג דליכא בבריא כיון דמלוה להוצאה ניתנה (ומ"מ בשטר קונה אם מסר לו את השטר), י"מ משום דמתנת שכיב מרע כירושה, וי"מ משום דאפשר להקנות חוב בבריא במעמד שלשון.

שיוור מקום הפירות - שכיב מרע שהקנה דקל לאחד ונמלך ונתן פירות לאחר, ילה"ס אי שייך לעצמו את הענפים, דמתחילה שייך הענפים ולא נתן אח"כ אלא את הפירות, והוי כשייר קרקע כל שהוא כיון שהאילן מחובר לקרקע, והוי מתנה ואם עמד אינו חוזר, אם עשו קנין, ואף אם לאחר לא הוי שיוור, מ"מ בשייר הפירות לעצמו שייך גם את הענפים, דכל לשון מיותר בא לשייר לעצמו קצת מן המתנה, וכמו שמוצינו שהמוכר בית ושייר דיוטא העליונה - עליה העליונה שע"ג הבית, ששייר לעצמו גם את מקום הזיזים. (ולרבי אבא הסתפקו מה הדין אם בריא מכר בית לאחד ודיוטא לאחר אי הוי שיוור, ואת"ל דהוי שיוור האם באמר חוץ לדיוטא הוי שיוור, ועל זה אמר רב נחמן שרלב זביד שבמוכר בית סתמא לא קנה דיוטא העליונה, באומר חוץ לדיוטא הוי שיוור, דשייר מקום הזיזים).

קמ"ח: דיני שכיב מרע שעמד-

שכיב מרע שחילק את כל נכסיו, אם היתה כוונתו מתחילה לחלק הכל, אם מת קנו כולם, ואם עמד חוזר מכולם, אבל אם מתחילה היתה כוונתו לתת חלק מנכסיו ונמלך ונתן הכל, אם מת קנו כולם, ואם עמד יכול לחזור בו רק מהנכס האחרון אבל בשאר הנכסים הרי שייר בהם כל שהוא, דסתמא דשכיב מרע שאינו מחלק אלא אחרי שמתבונן, ולא התבונן מה לתת לכל אחד אלא נמלך הוי.

לרב נחמן שכיב מרע שחילק כל נכסיו ועמד אינו חוזר, **דחיישין שיש לו נכסים במדינה אחרת**, ואינו חוזר אלא אם אמר "כל נכסי" דהם נתונים בכל מקום שהם ואין כאן שיו, או אם מוחזק לנו שאין לו נכסים אחרים.

שכיב מרע שחוזר בו מחלק ממה שנתן לאדם אחד ונתנם לאחר, דאמרין דייתיקי מבטלת דייתיקי, הוי חזרה בכל הנתינה דגלי דעתיה שמתחרט בראשון, וממילא יש שיו, במתנת השני, והיורשים מוציאים מהראשון את השאר. וממילא שכיב מרע שנתן כל נכסיו לאחד, וחזר ונתן מקצתם לשני, בין אם מת בין אם עמד השני קנה והראשון לא קנה, ואם נתן מקצתם לראשון וכולם לשני, אם עמד קנה הראשון ולא השני, ואם מת שניהם קונים.

הגמ' מסתפקת מה הדין **בשכיב מרע שהקדיש או הפקיר או חילק כל נכסיו לעניים**, אם גם בזה אם עמד חוזר, דלגבי עצמו לא גמר ומקני, או שלגבי הקדש, או בהפקר שהוא לעניים ולעשירים וכוונתו לשמים לכל מי שיבוא ויזכה, אי נמי הוציאו לגמרי מרשותו ואינו רוצה עוד להנות ממנו, ואת"ל שבהפקר חוזר מה הדין או לגבי צדקה, גמר ומקני אף אם יעמוד, תיקו.

קמ"ט: שכיב מרע שמכר כל נכסיו ועמד, אם המעות בעין חוזר והשארים בעין כדי שיחזירם אם יעמוד מחוליו, ואם פרעם בחובו אינו חוזר.

אלו לשונות מועילים במתנת שכיב מרע- אם אמר יטול או יזכה או יחזיק או יקנה, זהו לשון מתנה, ובברייתא איתא שגם יחסין וירש הם לשון מתנה בראוי לירושו, וכרו"ח בן ברוקה. וילה"ס מה הדין אם אמר ינהג בהם, או שיראה בהם, או שיעמוד בהם, או שישען בהם, תיקו.

שכיב מרע שהודה שנכסיו לפלוני ואנו יודעים שהם היו של המודה קנאם הפלוני באודיתא, ואף דאדם עשוי שלא להשביע את בניו, ולכן אם הודה שהוא חייב לפלוני ופלוני מעות פטורים מלשלם, שאני הכא שהמומן בעין וי"ל שהפקידו אצלו או שהשכיב מרע הקנם לו ע"י אחר.

איסור גיזרא היה לו פקדון אצל רבא ורצה להקנותם לבנו רב מרי, שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה שבת שמואל נשביית ובה עליה איסור בגיותו ונתעברה ואח"כ נתייגר ואח"כ נולד מרי בר רחל, ואמר רבא שרב מרי אינו בר ירושה דרחמנא אפקריה לזרעיה דעכו"ם, וממילא מי שאינו בר ירושה אינו בר מתנת שכיב מרע, ואינו יכול לקנותם במשיכה מפני שאינם אצלו, ואינו יכול לקנותם בחליפין דאין מטבע נקנה בחליפין, ואינו יכול לקנותם באגב כיון שאין לו קרקע, ולא יוכל להקנותם במעמד שלשתן משום שהוא לא ילך, וממילא יקנה רבא את המעות, דנכסי גר הרי הם כהפקר, ואמרו התלמידים שיכול להקנותם באודיתא, וכך עשה איסור, והקפיד עליהם רבא.

קמ"ט: שכיב מרע ששייר כל שהוא מתנתו קיימת, וכמה כל שהוא, לרב קרקע כדי פרנסתו, ולרב ירמיה בר אבא אף מטלטלין כדי פרנסתו הוי שיו, שהרי יכול לסמוך עליהם אם יעמוד. וטען רב יוסף דבמתני' כתיב שהשיו הוא דווקא קרקע, ואפי' כל שהוא. וטען לו אביי דהא דתנן שהכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שהרי העבד בכלל הנכסים ונמצא שהקנה לו את גופו עם שאר הנכסים, ואם שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין דעבדים הוקשו לקרקעות ואיכא למימר שכונתו לעבד (אבל אם שייר שדה מסוימת לא), ואמר רב דימי בר יוסף שגם מטלטלין הוי שיו לעבד דמטלטלין הוי (אבל לא לכתובה שאם כתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהיא איבדה כתובתה, משום מחילה, אבל אם כתב לה מטלטלין לא, דעיקר גבית הכתובה הוא ממטלטלין), (ולר"ש הרי הוא בן חורין אם שייר קרקע כל שהוא, אא"כ שייר אחד מרובא בנכסים שכונתו בזה לעבד, ולא כתב אלא דרך כבוד), והגמ' דוחה דשם כתוב קרקע, כיון שהרישא איירי בקרקע, (קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובביכורים ומועילה לכתוב עליה פרוזבול ולקנין אגב), אבל כאן אם לא שקרקע דווקא למה כתוב במתני' קרקע.

ק"ג: אם לכל שהוא יש שיעור- לרב יוסף כיון דכתיב בשכיב מרע על שהוא, מבוואר שאין בזה שיעור, והגמ' שואלת מהא דתנן שהשיעור לראשית הגז לחכמים הוא חמש רחלות גוזזות כל שהוא, ואמר רב שצריך שיעור מנה ופרס מכולם, וכל אחת תעשה חמישית משיעור זה. והגמ' דוחה דשם כיון שלרבי דוסא בן הרכינס השיעור הוא מנה ופרס מכל אחת, להכי תני כל שהוא לומר שמספיק שיעור קטן יותר.

המוכר מטלטלין לפלוני שכיב מרע בדיבור או בריא ע"י קנין, בכלל המוכר כל כלי תשמישו אבל לא חיסים ושעורים ובהמות, ואם אמר מטלטלאי, גם חיסים ושעורים וריחיים העליונה בכלל שמיטלטלת כדי לתקנה, ואם אמר כל מטלטלאי דמטלטל קונה גם ריחיים התחתונה שגם אותה יכולים לטלטל.

אי עבדא כמקרקע או כמטלטלי-

רב אחא רצה להוכיח שעבדא כמטלטלי ממה שהמוכר עיר מכר בתים שיחין ומערות ומרחצאות ובית הבדן ובית השלחין, אבל לא מכר מטלטלין, ואם אמר היא וכל מה שבתוכה מכר אפי' בהמה ועבדים. והגמ' דוחה דאף אי עבדא כמקרקעי שאני מקרקעי דניידי ממוקרקעי דלא ניידי. ואמנם לענין שבועה ולקנותם בכסף שטר וחזקה ושאר מילי דאורייתא ודאי דינם כמקרקעי, והנדון כאן הוא לגבי לשון בני אדם.

רבינא רצה להוכיח שעבדא כמטלטלי מהא דתנן שהכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין, ואם שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין, ואמר רב דימי בר יוסף שגם מטלטלין הוי שיו לעבד אבל לא לכתובה, (ולר"ש הרי הוא בן חורין אא"כ שייר אחד מרובא בנכסים), וביאר רבא הטעם דמטלטלין הוי שיו לעבד כיון שהוא מטלטלין, אבל לא הוי שיו לכתובה שהיא קרקע. ורב אשי דחה את הראיה דהטעם בגט הוא משום דלאו הוי כרות גיטא, כיון שיש לבעל העבד זכות בשטר, וגמירין לה לה מאשה דבעין כריתות.

ק"ג: מתי אין המתנה חלה עד שיכתוב כל נכסיו-

שכיב מרע, וכנ"ל.

הכותב כל נכסיו לעבדו, וכנ"ל.

הכותב כל נכסיו לאשתו, לא עשאה אלא אפטרופוס.

הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, איבדה כתובתה, אבל אם שייר קרקע כל שהיא, מיגו דנחתא להאי קרקע, היא גובה גם משאר נכסים.

מברחת אלמנה שבאה להנשא ורוצה להבריח את נכסיה מבעלה, שתזכה בהם אם תתאלמן או תתגרש, צריכה לכתוב כל נכסיה לאחר ואז יש אומדנא שיחזרו לה לכשתרצה, אבל בשיירה כל שהוא לא יחזרו לה עלמית.

ובדינים הנ"ל אף **מטלטלין הוי שיו**, חוץ מכתובה שתיקנו לגבותה מהקרקע, אמנם מטלטלין הרשומים בכתובה והם בעין הוי שיו.

מה נכלל באמירת נכסי לפלוני-

עבד דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין.

קרקע דתנן נכסים שיש להם אחריות וכו'.

גלימא דההמשך הוא ושאין להם אחריות.

זוזי כנ"ל, דגם זוזי נקנים באגב.

שטרות כנ"ל דשטר נקנה באגב, דתנן אם אמר זכו בשדה זאת לפלוני וכתבו לו את השטר, יכול לחזור בו מפייה הכה של השטר כיון שעדיין לא נמסר, ואינו חוזר מהשדה אחרי שזכו בה בקנין או בחזקה, וזכין לאדם שלא בפניו, אבל אם אמר ע"מ שתכתבו את השטר חוזר אף בשדה, ואם קדם מוכר למוכר, והחזיק דכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו בשדה, ואם קדם מוכר למוכר, והחזיק הלוקח בקרקע, קנה הלוקח את השטר בכל מקום שהוא בקנין אגב דלדיעת כן מוכר לו.

קנ"א. בהמה דתנן המקדיש נכסיו והיתה בהם בהמה הראויה למזבח, זכרים יקרו עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים, ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית.

עופות דתנן המקדיש נכסיו והיו בהם דברים הראויים למזבח, יינות שמנים ועופות.

תפילין דתנן המקדיש נכסיו מעלים לו תפילין שחל עליהם ההקדש, ופודה אותם בשוים.

הגמ' מסתפקת מה הדין בספר תורה, אם אינו בכלל נכסיו כיון שאסור למוכרו ומצוה לא נקראת נכס, אע"פ שיכול למוכרו, או שכיון שמוותר למוכרו ללמוד תורה ולישא אשה, הרי הוא בכלל נכסיו, תיקון.

מנרחת שגילתה דעתה - אשה הכותבת נכסיה לאחר גילתה דעתה שעושה כך כדי להבריחם מבעלה, ונישאה ונתגרשה, רב ביבי בר אביי סבר שחלה המתנה כיון שנישאת ולא מהני הגילוי דעת א"כ לא נישאת, ואמר לו רב הונא בריה דרבי יהושע שאף למ"ד שמנרחת קני, היכא שגילתה דעתה שעושה כן משום שנישאת ורוצה שיחזרו לה אחרי הגירושין, לא קני.

המשך דיני שכיב מרע

שכיב מרע שחזר בו ממתנתו בהיותו חולה, אם היה יכול לחזור בו אם עמד, יכול לחזור בן גם בהיותו חולה, בין להשאיר לעצמו בין לתת לאחרים.

שכיב מרע שאמר ששטרותיו ינתנו לאחר, אע"פ שלא משך קנה, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי.

קנ"א: שכיב מרע שאמר בשעת מיתתו אוי לי שאני עומד למות, הוי מצוה מחמת מיתה, דאפי' שייך לעצמו אם עמד חוזר, ואפי' קנו מידו.

מצוה מחמת מיתה י"א שאף בכותב מקצת נכסיו א"צ קנין, וי"א שאף בזה צריך קנין, ולהלכה אם מת א"צ קנין, ואם עמד חוזר בו אע"פ שעשו קנין.

מתנת שכיב מרע במקצת הרי היא כמתנת בריא שאם עמד חוזר, ושיטת רב נחמן שהרי היא כמתנת שכיב מרע שאינה צריכה קנין ואם עמד אינו חוזר, ולרבא גם בזה דינה כמתנת בריא וצריכה קנין ואם קנו ועמד אינו חוזר וכ"ש שאם מת חלה המתנה, וכן הלכה שאע"פ שמת צריכה קנין.

שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, אע"פ שקנו מידו, אם עמד חוזר הואיל ולא שייך, ואע"פ שלא ציווה להדיא מחמת המיתה.

המחלק כל נכסיו לאחרים תיקנו חכמים שזה יועיל כמתנת שכיב מרע.

קנ"ב: מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין ונתן כל נכסיו, או שאין מוזכר קנין או אין שטר אבל הזכיר שזה צוואת שכיב מרע והקנה אותם בקנין סודר, לרב יש לה כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר, ויש לה דין מתנת שכיב מרע שיכול לומר הלוואתי לפלוני וקונה אפי' בלי מעמד שלשתן. ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה, דשמא לא גמר להקנות אלא בשטר ועקר כח מתנת שכיב מרע, ואין שטר לאחר מיתה.

שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת, לרב אין כותבים ונותנים שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואפי' בשכיב מרע, (וזה שונה מהמקרה הקודם שעשו בפועל קנין), ולשמואל כותבים ונותנים, והיינו במיפה את כוחו שכתב "וקנינא מיניה מוסיק על מתנתא דא".

קנ"ג: שכיב מרע שכתב ב' שטרות לב' בני אדם ולא מסר להם את השטר דייתיקי מבטלת דייתיקי והאחרון קנה, ואם כתב וזיכה לאחד, ואח"כ כתב וזיכה לאחר, לרשב"ם הכונה שמסר להם את השטר, ולתוס' היינו שזיכה ע"י אחר, לרב הראשון קנה דדינה כמתנת בריא, ולשמואל שני קנה דדינה כמתנת שכיב מרע. ויאמר ללמוד דין זה מדין מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין, דהו"א דשאני היכא דקנו מיניה מהיכא דלא קנו מיניה, לרשב"ם במסר השטר ליכא קנין, ולתוס' הקנין לא כתוב בשטר.

ובפומבדיתא מתנו בשם שמואל ששכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו, אינו יכול לחזור בו בין לעצמו בין לאחרים, דכוונתו לפיפוט את כוחו. והלכה כשמואל בדיני.

קנ"ג: מתנת שכיב מרע במקצת שכתוב בה בחיים ובמות, ויש בה קנין, לרב כיון דכתיב במות דינה כמתנת שכיב מרע שקונה לאחר מיתה ואם עמד חוזר, והיא דכתיב בחיים זהו לסימן בעלמא שיחיה, ולשמואל כיון דכתיב בה בחיים דינה כמתנת בריא שאפי' לא שייך אם עמד אינו חוזר, והיא דכתיב בה ובמות הכונה שהמתנה תהיה קיימת לעולם, והלכה כרב, ואף אם כתוב בחיים, דינה כמתנת שכיב מרע, ואמנם במקומו של שמואל אין לנהוג כרב.

ורבא פסק לאשה אחת דדינה כמתנת בריא, והטרידה אותו, ואמר לסופר שיכתוב שיכולה לחזור בה, ויוסיף לכתוב שם שוכר עליהם או מטען, וקיללה אותו שתטבע ספינתו, ואע"פ ששרה את בגדיו במים, לא ניצלה ספינתו מטביעה.

אם הנותן טוען שהיה שכיב מרע והמקבלים אומרים שהיה בריא, ולא כתוב בשטר שהיה שכיב מרע והיינו כדקציר רומי בערסיה, וגם לא היה כתוב כד מהלך על רגלוהי בשוקא כמו במתנת בריא, והוא חוזר בו, לחכמים ורבי יעקב המוציא מחבירו עליו הראיה והנותן הוא המוחזק, ולר"מ עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע וכל זמן שאינו מביא ראיה זכה המקבל, ובברייתא מובא בשם רבי נתן שאם הוא בריא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע, ואם הוא שכיב מרע עליהם להביא ראיה שהיה בריא, דאזלינן בתר השתא בשעת העמדה בדין.

קנ"ג: אם כתוב בשטר "כד הוה קציר ורמי בערסיה" ולא כתוב "ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה", לרבה כיון שהוא מת לפנינו דנים שמת ממחלתו הראשונה דבתר השתא אזלינן, ויש לנו לומר שמת מאותו חולי וקנה המקבל מתנה, ולאביי אם בספינה שרוב למיתה נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים בת כהן לישראל או בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה, כ"ש בחולה שרוב חולים לחיים, ויש לומר שהבריא ומת. וקיימא לן כרבה. והגמ' תולה מחלוקת זו במחלוקת הנ"ל של רבי יעקב ורבי נתן.

וכן נחלקו לענין טומאה, דמצינו שבקעה מגודרת בימות החמה דינה כרה"י לשבת אפי' ביותר מבית סאתים אסור לזרוק לשם מרה"ר ואסור לטלטל שם, וברה"ר לטומאה דספיקו טהור, ובימות הגשמים רה"י לשבת ולטומאה דספיקו טמא, ואחרי שעברו עליו ימות הגשמים, אף בימות החמה דינה כרה"י. ואם נכנס אדם לבקעה ואינו יודע אם נכנס בימות החמה וטהור או בימות הגשמים וטמא, לרבי נתן הולכים אחרי זמן השאלה, ולרבי נתן הרי הוא בחזקת טהור.

מודה בשטר שכתבו אי צריך לקיימו

אם נאמן לטעון שכתב את השטר בעודו שכיב מרע -

קנ"ד: שטר שלא כתוב בו אם היה בריא או שכיב מרע ונתן כל נכסיו בלא שיוך ורוצה לחזור בו, לר"מ עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע אבל בלא ראיה זכה המקבל, ולחכמים המוציא מחבירו והיינו המקבל שמוציא מהנותן עליו הראיה.

לרב הונא היינו שביבאו עדים שהיה בריא, ור"מ וחכמים נחלקו במחלוקת ר"נ ורבי יעקב כנ"ל, שלר"מ אזלינן בתר השתא שהוא בריא, ולחכמים הנותן מוחזק וצריך המקבל להביא עדים שבריא היה. וכן לרבה צריכים להביא ראיה בעדים, דכיון שבשטר לא כתוב לא כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא, ולא כד קציר ורמי בערסיה, ממילא אוקי ממונא בחזקת מריה.

וי"מ שלחכמים **מספיק שיקיימו את השטר** שלא יוכל הנותן לטעון שהוא מזויף, דס"ל מודה בשטר שכתבו אבל פרעתי או הייתי שכיב מרע או שזה שטר אמנה או פסים צריך לקיימו, דאלי"כ יוכל לפוסלו במיגו שהיה טוען מזויף, אבל אם קיימו א"צ עדים דלכ"ע אזלינן בתר השתא שהוא בריא, (ולר"מ א"צ לקיימו וצריך הנותן להביא עדים שהיה שכיב מרע).

ובאמת כבר נחלקו בזה לענין אם העדים נאמנים לומר שהיו אנוסים או פסולי עדות בכתיבת השטר, ונחלקו אם אומרים בשטר הפה שאסר הוא הפה שהתיר או לא, אלא דהו"א דשאני התם דעדים אלימו ובכוחם לארועי שטרא, אבל הוא לא, קמ"ל.

אם נאמנים לטעון שהמוכר היה קטן - מי שמכר בנכסי אביו ומת, ובני המשפחה טוענים שהיה קטן דקיימו לן שאינו יכול למוכר בנכסי אביו עד גיל ששנים, לר"ע אין לבדוק משום ניוול, ומשום שהסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה, ואף שנראה כגדול י"ל שאם היה חי היו נראים כשומא, וממילא כיון שאין ללקוחות עדים הפסידו, דס"ל כחכמים הנ"ל שהמוציא צריך להביא ראיה שהיה בריא.

קנ"ד: ריו"ח מוכיח מהדין הנ"ל שצריך ראיה בעדים, דלהכי צריכים לבדוק ולא מספיק לקיים את השטר, ולומר שמסתמא אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול.

ולשיטת ר"ל שמספיק לקיים את השטר צ"ל שהנכסים היו בחזקת הלקוחות שהחזיקו בהם לפני הערעור, ובני המשפחה רצו להביא ראיה שהיה קטן, ובהם לא שייך קיום השטר, ועל זה אמר ר"ע שאף אם ירצו לנוולו אין לסמוך על הבדיקה, משום שהסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה.

ולהלן (קנ"ה). מבואר שריו"ח סובר שמספיק לקיים את השטר, וטען שאם צריך ראייה בעדים אין הלקוחות יכולים להחזיק בנכסים מלכתחילה, ועל זה ענה לו ר"ל שאין מתחשבים בערעור בני המשפחה, דחוקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול שהנותן והמקבל והעדים כולם גדולים וכשרים.

אם נאמן לטעון שהשטר הוא שטר פסים או אמנה - שטר מכירה שטוען המוכר שהשטר מזויף יתקיים השטר בחותמיו, ואם טוען שזה שטר פסים שנכתב רק כדי להחזיקו כעשיר, או שטר אמנה שהאמינו לתת לו את שטר המכירה לפני ששילם לו, אם אין לו עדים לטענתו, זוכה המחזיק מכח השטר, דאגן שהדין שאין העדים חותמים על שטר אמנה ופסים, ולא אמרנו מה לי לשקר במקום עדים, ואמר על זה ריו"ח שלכו"ע מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, היכא דליכא עדים שמעוררים על כשרות השטר, וכוונת ריו"ח לכו"ע היינו רבנן, ורבנן לגבי ר"מ דברי הכל היא, והופכים את השיטות במתני' דהכא ודכתובות.

ולמסקנה מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, ובין הוא בין עדים אין נאמנים לפסולו.

מאיזה גיל אדם יכול למכור וכדו'

קנ"ה למכירה-

לרבא מבין י"ח ויום אחד, ואפי' אינו יודע בטיב משא ומתן יפה, ולרב הונא בר חיננא, ולשמואל (קנ"ו), מבין כ', אבל מגיל זה לא אמרו רבנן להמתין לחכמתו.

ובתוך שנה זו לרבא בר רב שילא דינו כהגיע לגדלות, ובשם רבא אמרו שדינו כקטן, והגמ' אומרת שאין ראייה שכך סובר רבא, משום שהמעשה שפסק כך היה באחד שהיה בו שטותא יתירתא, שהיה משחרר עבדיו ומאבד ממונו בחינם בלי שום הנאה, ולהלכה תוך הזמן כלפני הזמן (קנ"ו).

ומה שמצינו שרצו לבדוק קטן שמכר ומת אם הביא סימנים, לרבא רצו להוכיח שלא הביא סימני גדלות, ולרב הונא בר חיננא אף שמגיל כ' הוא גדול אף ללא סימני גדלות, והוי סריס (דאינו מייבם דלא קרינן ביה "להקים לאחיו שם" אינו חולץ דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה), זה אינו אלא בנולדו בו סימני סריס, אבל בסתמא עד רוב שנותיו ל"ו שנים אינו גדול, ובנולדו בו סימני סריס לפני גיל עשרים נמי אינו גדול.

וכל זה במכירת קרקעות, אבל במטלטלין הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר, ואפי' אינם יודעים כ"כ בטיב משא ומתן, והיינו בגיל שש או שבע כל אחד לפום חורפיה, דתיקנו רבנן משום כדי חייו. ולענין עונשים ומצוות מבין י"ג חשיב גדול אם הביא ב' שערות. ואיכא למימר שגם בקרקעות אם ניתנו לו במתנה מוכר פחות מגיל עשרים.

סימני גדלות פעמים באים מחמת כחישותא, ופעמים מחמת בריותא.

תינוקות בת י"ד שנה **היודעת בטיב משא ומתן** שיש בה חכמה יתירה מקחה מקח וממכרה ממכר, וה"ה תינוק, וה"ה בת י"ב שנה ויום אחד אם הביאה ב' שערות, אלא שמעשה שהיה כך היה. ועוד היה מעשה באחד שהיה פחות מבין כ' שיעצו לו קרוביו שיזרוק גרעניים לפני רבא, וסבר רבא שאין ממכרו ממכר דהוי שוטה, ואמרו לו הלקוחות שיאמרו איזה דבר חכמה לרבא, ואמר רבא שממכרו ממכר, ואע"פ שלימודו לומר זאת, כיון שהבין מה שהסבירו לו הרי הוא חכם, ומה שזרק גרעניים זה מחמת חוצפה יתירה.

לעדות מטלטלין אף פחות מבין כ' עדותו עדות, אבל לא לעדות קרקע כיון שאינו יכול למכור, ופחות מבין י"ג אף שמעונת הפעוטות יכול לקנות ולמכור, מ"מ בעינן "ועמדו שני האנשים" וליכא.

לנתינת מתנה - לאמימר אף פחות מבין כ' יכול לתת, וטען לו רב אשי דק"ו שאינו יכול לתת כיון שאינו מקבל תמורה, וענה לו אממיר דבמכירה יש לחוש שמוכר מחמת המעות שרוצה לקבל, וימכור את כל נכסי אביו, ולכן אפי' כשמוכר ביותר משווי לא היו מכירה, משא"כ במתנה אם לא שהיה לו הנאה גדולה ממנו לא היה נותן לו, ולכן תיקנו רבנן שזה יועיל כדי שייטבו לו. והלכה כאמימר.

קנ"ו. לקידושין ולגירושין ולחליצה ולמיואנין - לשמואל בודקים אם הביאו ב' שערות, אבל בלא זה אף אחר גיל י"ג לזכר או י"ב לנקיבה, לא הוי דאי, ונ"מ שאם קידש אשה ובא אחר וקידש, קידושי שניהם בספק. והנ"מ בגירושין היא כשייבם בעודו קטן, דקטן מבין ט' שבא על יבימתו קנאה, ואינו יכול לגרש עד שיביא ב' שערות. והחידוש בחליצה הוא שגם אשה בודקים, לאפוקי מרבי יוסי דס"ל

דבעינן גדול לחלוץ דכתיב "איש" אבל קטנה כשרה לחליצה, קמ"ל שמקשים אשה לאיש. והחידוש במיאון הוא שא"צ שירבה השחור שהשערות יהיו שוכבות ונראה כמו שהרבה השחור כשיטת ר"י, אלא כבר אם הביאה ב' שערות אינה יכולה למאן, והלכה כשמואל בכל אלו.

שכיב מרע

קנ"ז: אם שכיב מרע צריך קנין - לרבי אלעזר דין שכיב מרע כדן בריא, שרקקעות קונים בכסף שטר וחזקה, ומטלטלין ע"י משיכה, ודבריו אינם ככתובים וכמסורים ואע"פ שמת, ואפי' מצוה מחמת מיתה בעי קנין, ואם קנו מידו י"ל דס"ל דאם עמד אינו חוזר. וטענו לו חכמים שמעשה באימון של בני רוכל שאמרה תנו כבינת' לבית', וקיימו חכמים את דבריה, אמר להם ר"א בני רוכל תקברם אימם, וטעמו לפי שהיו רשעים לפי שהיו מקיימים קוצים בכרם, וס"ל לר"א שהדבר אסור, לפי שבערביא מקיימים קוצים לגמליהם, ומאכל בהמה הוי כלאים בכרם, ואפי' מקיים לוקה, ולכן קנסום חכמים שהבת תקבל את הנכסים אף בלא קנין, (ולחכמים אינו אסור אלא באופן שדרך לקיים גידולים אלו באותו מקום דאזלינן בתר רובא דעלמא), ור"א טען לחכמים שהיה מעשה במרוני אחד שרצה להקנות מטלטלין ואמרו לו שאינו יכול להקנותם אלא באגב, וכן עשה, ולמה לא הקנה באמירה, ואמרו לו חכמים שהיה בריא בשעת מתנה, ולא שכיב מרע.

קונים משכיב מרע אפי' בשבת בין היכא ששייר דבעי קנין בין היכא שחילק כל נכסיו, ולא מפני שהלכה כר"א דהא קיימא לן כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים, אלא כדי שלא תיטרף דעתו עליו דלא סמכה דעתיה שתתקיים צוואתו באמירה.

הקנאת שכיב מרע בשבת ובחול - לתנא דמתני' והיינו ר"י, לרבי אלעזר שכיב מרע יכול להקנות בדיבור רק בשבת מפני שפון הדין א"א לכתוב ולקנות בשבת, ולא בחול שיכול לכתוב ולקנות ולא תיטרף דעתו, ולרבי יהושע בשבת דליכא מינו, וכ"ש בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. ולר"מ לר"א בחול דבריו קיימים מפני שיכול לכתוב, אבל בשבת אין דבריו קיימים, ולרבי יהושע בחול וכ"ש בשבת.

קנ"ז. זכיה עבור טון או גדול - לתנא דמתני' והיינו ר"י, לת"ק זכין לקטן שכיון שאין לו יד לזכות לעצמו תיקנו חכמים שאחר זכיה עבורו, ואין זכין לגדול שהרי יכול לזכות לעצמו, ולרבי יהושע זכין לקטן דזכין לאדם שלא בפניו, וק"ו לגדול שיכול לזכות לעצמו ולמנות שליח, ולר"מ לת"ק זכין לגדול ואין זכין לקטן, ולרבי יהושע זכין לגדול וכ"ש לקטן.

דיני קדימה כשלא יודעים מי מת ראשון - נפל הבית עליו ועל אביו או על שאר מורשיו שאין קרוב יותר מהם, וראובן היה חייב כתובה והלוואה ואין לו ממה לפרוע, ויורשי האב טוענים שקודם מת הבן ואח"כ האב ומכא אבוח דאב קאתינא, ובעלי החוב טוענים שהאב מת קודם, לב"ש יחלוקו ואע"ג דאין ספק מוציא מידי דואי, ס"ל דשטר העומד לגיבות כמבי דמי, ולב"ה הנכסים בחזקתם, דהיורשים הם דואי יורשים, ואין ספק מוציא מידי דואי.

אם אפשר לגבות חוב מנכסים שקנה אחר ההלוואה

דאיקני - מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים והיינו שגובה מהלקוחות אם אין ללוה נכסים, ואפי' אם לא כתוב בשטר אחריות הוי טעות סופר, דלא שדי איניש זווי בכדי, ושטרא קלא אית ליה והלקוחות אפסדו אנפשייהו שלא הניחו בני חורין לגבות מהם. מלוה בעדים גובה מנכסים בני חורין ולא מורשים ולקוחות. ואם אמר שמשעבד לו גם דאיקני, וקנה נכסים, אם הנכסים בחזקתו דואי גובים מהם, ואם מכרם או הורישם, לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם גובה גם מהם, ולחכמים שאין אדם מקנה דשלב"ל הגמ' מסתפקת אם גובים מקרקעות אלו או לא, דילה"ס אם שעבד שונה מקנין או לא.

קנ"ז: הגמ' רוצה להוכיח ממה ששטרי חוב המאוחרים כשרים דמחל לו השעבוד עד הזמן הכתוב בו, שדאיקני משתעבד, דאל"כ יש לחוש שקנה נכסים בין תאריך ההלוואה לתאריך שכתוב בשטר, ויבוא לגבותם שלא כדון, והגמ' דוחה ד"ל שזה לשיטת ר"מ שדאיקני משתעבד וכתב בשטר דאיקני, שאין כותבין אחריות לחצאין, ואם לא נכתב בשטר אחריות כלל לר"מ אין גובים ממשועבדים כלל, ואם כתב אחריות בלא

דאיקני מודה ר"מ דמאחרים פסולים אלא שזה לא שכיח. (שטרי חוב המוקדמים שנכתב בהם תאריך מוקדם לזמן כתיבתם, או שנכתבו בזמן ולוה אחרי הזמן שנכתב בהם, פסולים, שאין לו לטרוף אלא מזמן הכתוב בהם, ודלא כאביי דס"ל עדין בחתומי זכין לו).

הגמ' רוצה להוכיח ממה שהמוכר שדה לחבירו והשביחה בזיבול ותרשיה וזריעה, ובא בעל חוב וטרפה, הלוקח גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ואם מה שהשביח גובה מנכסים בני חורין, ואם מה שקונה לא משתעבד אין המלוה גובה את השבח מהלוקח, והגמ' דוחה ד"ל שזה לשיטת ר"מ שדאיקני משתעבד.

לפי הצד שדאיקני משתעבד אם מכר או הוריש, אם **שיעבד לשניים** ואח"כ קנה קרקע, לפי אמוראי א"י הנכסים משועבדים לראשון, ולרב הונא ורבה בר אבובי יחולקו כל אחד לפי מעותיו, כיון שהשעבוד חל בבת אחת, כשקנה אחרי ב' ההלוואות, ורב אשי במהדורא קמא אמר שהנכסים משועבדים לראשון ובמהדורא בתרא אמר שיחולקו, (שהיה מסיים התלמוד ב' שנים), והלכתא יחולקו.

דיני קדימה כשלא יודעים מי מת ראשון

קנ"ח: נפל הבית עליו ועל אשתו ואין לה בנים ממנו, ויורשי הבעל מאשה אחרת אומרים שהאשה מתה לפני הבעל והבעל ירש את אשתו, ויורשי האשה ממשפחת אביה אומרים שהבעל מת ראשון, לב"ש יחולקו דמזמן המוטל בספק הוא (אמנם בכתובה לא פליגי), ולב"ה הכתובה מנה ומאתים ותוספת בחזקת יורשי הבעל, ונכסי מילוג בחזקת יורשי האב שמאביה באו לה.

קנ"ח: ונכסי צאן ברזל שהנכסה מבית אביה ושם אותם וכתנם בכתובה ואחריותם עליו, לב"ה במתני' איתא שהם בחזקתן, לריו"ח היינו בחזקת יורשי הבעל כיון שאחריותם עליו ויכול למזכרם הרי הם כמזוננו, ולרבי אלעזר בחזקת יורשי האשה, ולרב קפרא יחולקו כיון שלשניהם יש טענת חזקה.

ואם נפל הבית עליו ועל אמו האלמנה ואין לה עוד בנים, לת"ק מודים בזה ב"ה שיחולקו כיון שהאשה היתה מוחזקת ושניהם באים בטענת ירושה, (ואם יש לה עוד בנים נראה שהבן השני יורש הכל, משום דהוי דאי יורש במקצת, ואין ספק מוציא מידי דאי), ולר"ע גם בזה לב"ה הנכסים בחזקתם, והיינו לרב אילא בחזקת יורשי האם, כיון שהוחזקה הנחלה באותו השבט ואפי' הכתובה והתוספת שגבתה מבעלה הוחזקה בשבט אביה, שהיא מתייחסת אחריו, ולרבי זירא בחזקת יורשי הבן שמשמט בעלה הוא ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה מצד האב, וכשהגיע רבי זירא לא"י חזר בו וסבר שהנכסים בחזקת יורשי האם, (ולמד מזה שאוירא דא"י מחכים ולכן נתן אל ליבו לצאת משיטתו הראשונה ולעמוד על אמיתת הדברים), ואמר בן עזאי לר"ע על החלוקים אנו מצטערים אלא שבאת לחלוק עלינו את השווים, (וממה שאמר שבאת למדה הגמ' שבן עזאי היה תלמיד חבר של ר"ע).

קנ"ט: בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו מה שהוא ראוי לירש, ומת הבן ואח"כ מת אביו, בנו של המוכר מוציא מיד הלוקחות מפני שהנכסים הם "ראוי" ולא באו לידי אביו מעולם, והראוי אינו משתעבד ואינו נמכר, וכן הלכה, והגמ' רוצה לומר שהטעם הוא שהרי הוא יורש מכח אביו אביו דבני בנים הרי הם כבנים, ואינו יורש מכח אביו, וממילא אין מכירת האב מכירה, דכתיב "תחת אבותיך יהיו בניך" ולא כתיב תחתיו יהיו בניך, ואף אם מכר חלק בכורה, שבנו יורש חלק בכורה אע"פ שהבכור מת לפני אביו, כדאשכחן בבנות צלפחד, שבאופן זה אין בנו יכול לומר שהוא בא מכח אבי אביו, מ"מ יכול לומר מכח אבוב דאבא קאתינא במקום אב קאימנא. והגמ' לקמן דוחה שאין ללמוד מהפסוק "תחת אבותיך יהיו בניך" וכאילו הנכד הוא הבן הבכור, ד"ל שזה נכתב לברכה שיהיו לצדיקים בנים ובני בנים ליורשם, ולא לענין דינא, ונ"מ (קנ"ט): שאם נפל הבית עליו ועל אביו והוא חייב כתובה והלוואה, אם יש לבן בנים אינם יכולים לטעון שהבן מת קודם ואח"כ האב, דמ"מ אינם יורשים אלא מכח הבן, והבעל חוב קודם, אבל אם אין בנים ואח"כ האב יורשים אותו, וממילא אם האב מת קודם הם קודמים לבעל חוב.

מי שהיה חתום על שטר ממזון ואח"כ נעשה גזלן דפסול לעדות ולקיים כתב ידו, דאנו מחזיקים כל דבריו בשקר ושואמו עד פסול זייפו, אינו נאמן להעיד על חתימתו, אבל אחרים נאמנים. ודין זה קשה איך יתכן שהוא לא נאמן ואחרים נאמנים, ומה הרווח שמכירים חתימתו הרי שוא פסול היה. ו"ל דאיירי בהחזקת כתב ידו בב"ד וכתבו הנפק לפני שנעשה גזלן, שבאותה שעה היה נאמן.

מי שהיה חתום על שטר, ואח"כ נעשה יורש על נכסי אותו אדם, הוא אינו נאמן לקיים את השטר, אבל אחרים נאמנים, ודין זה קשה איך יתכן שהוא לא נאמן ואחרים נאמנים. ו"ל דאיירי בהחזקת כתב ידו בב"ד.

מי שהיה חתום על שטר ונעשה חתנו של המלוה, הוא אינו נאמן לקיים את השטר אבל אחרים נאמנים, ואע"פ שלא הוחזק כתב ידו בב"ד, ואין כאן קושיא איך יתכן שהוא לא נאמן ואחרים נאמנים, דגזירת מלך היא שאינו נאמן, ואין הטעם משום חשש משקר, וכמו שמושה ואהרן פסולים להעיד לחותנם.

קנ"ט: בן שמת ואח"כ מתה אמו, אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב. ולכן היכא שמתה האמא וגם אביה ובנה, ויש ספק אם האב מת קודם או בן בתו, או שיש ספק אם האם מתה ראשונה או הבן, יחולקו, מפני שלפי הצד שהבן מת קודם אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מן האב.

המוכר לחבירו את כל הקרקעות שקנה מבי בר סיסין, וטוען שקרקע שנקראת "דבי בר סיסין" לא קנאה מבר סיסין אלא כך שמה וירושה היא לו מאבותיו, לרב נחמן הרי היא של הלוקח, שכיון שהיא נקראת דבי בר סיסין ונראים הדברים שנקראת כך לפי שקנאה מבר סיסין, ולכן על המוכר להביא ראיה שלא קנאה מבר סיסין, ואם יביא ראיה תהיה הקרקע של המוכר, דפשיטא שלא מכר לו אלא קרקעות שקנה מבר סיסין. ולרבא המוציא מחבירו עליו הראיה, דאיירי שהלוקח מוחזק בקרקע זו.

אם הבעלים הראשונים טוען שהיה גר בשכונת גוואי בחדרים הפנימיים והיה עובר דרך החדרים החיצוניים, ולכן לא מוחה, לרב נחמן צריך המחזיק לברר שהחזיק כדין, כמו שהלוקח בשטר צריך ראיה שהשטר נעשה כדין אם המוכר מערער על השטר, ולרבא המוציא מחבירו עליו הראיה, והמוכר הוא המוציא שהרי הלוקח מוחזק, ואין לחוש שהמערער היה גר שם כיון שלא שמענו זאת בלתי היום.

גט פשוט:

דיני גט פשוט ומקושר

ק"ס: גט (כל שטר קרוי גט) פשוט כעין שלנו שאינו תפור ומקושר, עדין מתוכו בסוף השטר, ומקושר עדין מאחוריו, כותב שיטה ומניח חלק כשיעור אותה שיטה, וכולפה על החלק, ותופר, וכן בהמשך בכל שיטה ושיטה בכל תורף השטר (אבל הטופס כתוב כמו פשוט), והעדים חתומים מבחוץ, ולא יהיו קשריו מרובים מעדין, וצריך שהעדים יהיו נקראים ונראים מבחוץ.

גט פשוט שחתמו העדים מאחוריו פסול. גט מקושר שחתמו עדין מתוכו לת"ק פסול שלא נעשה כתיקון חממים, ואם זה גט אין האשה מתגרשת, ואם זה שטר חוב אינו גובה מן הלוקחות, ולרבי חנינא בן גמליאל כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ע"י קריעת התפירות.

מספר העדים - גט פשוט עדין בשניים, ואם חתם בו אחד פסול. ומקושר עדין בשלשה, ואם חתמו בו שניים פסול.

ק"ס: מקור החילוק בין גט פשוט למקושר -

דין מקושר הוא מדרבנן, והפסוקים דלהלן נצרכים לענין אחר (עצה טובה, הכי הוה מעשה, להקיש שלשה לשניים), ואינם אלא אסמכתא בעלמא.

טעם התקנה - היה מקום שגררו בו כהנים שהיו קפדנים ביותר והיו מגרשים נשותיהם מתוך כעס, ותיקנו לכתוב גט מקושר כדי שעד שיסיימו תתישב דעתם, ותיקנו בכל השטרות כדי שלא לחלק בין גיטין לשטרות.

לרבי חנינא המקור הוא מדכתיב "וכתוב בספר" זה פשוט כעין ספר, "וחתום" זה מקושר, "והעד" שניים דסתם עד היינו שניים, "עדים" שלשה.

לפרסם המקור הוא מזכתיב "ואקח את ספר המקנה" זה פשוט, "את החתום" זה מקושר, "ואת הגלוי" זה הפשוט שבמקושר הטפוס הפשוט בגט ההתורף בו מקושר, "המצוה והחוקים" אלו הדינים החלוקים ביניהם. לרמי בר יחזקאל יליף מדכתיב "על פי שניים עדים או על פי שלשה". ומה שלכו"ע מקושר צריך שלשה ולא הפשוט, דמתוך שנתרבה בקשריו שהוא חמור לענין עשית קישורין, הוא חמור נמי שנתרבה בעדיו.

מקום החתימות – לרב הונא העדים חותמים בין קשר לקשר כנגד כל הכתב מבחוץ, ולדידיה א"צ לכתוב שריר וקיים, דמקום חתימת העדים מקיים את הנכתב כנגדו בפנים, (שהרי מציינו שרבי ראה גט ולא ראה בו את הזמן מפני שהיה מובלע בקשרים), אבל את החתימות רבי ראה כיון שהם מבחוץ ונראים בין החריצים), ולרב ירמיה בר אבא חותמים אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ, וממלאים מקום חתימת העדים עד סוף השטר.

למה אין חשש שיוסיף על הכתוב בשטר –

בשטר מקושר צריך לכתוב בסוף השטר הכל שריר וקיים, כדי שלא יוכל להוסיף מה שירצה, שהרי אין העדים חתומים בסוף השטר, ואין לכתוב נוסח זה אלא פעם אחת, כדי שלא יוסיף על השטר ויחזור ויכתוב הכל שריר וקיים, ואין לחשוש שמחך נוסח זה והוסיף על השטר, דכל מה שנכתב מהמחך והלאה, במקום ששייך לכתוב שם הכל שריר וקיים, פסול, באופן ששייך לכתוב במקום המחך הכל שריר וקיים או יותר, (אבל מילה תלויה בין שיטה לשיטה, טעמה הסופר והוסיפה אח"כ, אם היא מקוימת שכתב בסוף השטר תיבה פלוני דביני חטי שריר וקיים, כשרה).

קס"א. ואין לחוש (לרב ירמיה בר אבא דס"ל שאין כותבים שריר וקיים) שיוסיף עדים, ויוסיף על הכתוב בשטר, ויאמר שהניח שם חלק ונתכוון להרבות עדים ולא נזדמן לו, וי"מ שיחתים שם עדים, ויאמר שאף שבמקושר מספיק ג' עדים, כוונתו להרבות עדים כדי לפרסם הדבר, משום שלשיטת רב ירמיה בר אבא העדים חותמים מלמטה למעלה, ולא כסדר כתיבת הגט, ואין השטר מתקיים אלא כמנגד החתימות ולמעלה.

ואין לחוש שיחתוך את השורה האחרונה שכתוב בה תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר, וחתום בה ראובן, ונכשיר את הגט ע"י המילים בן יעקב עד אם מכירים שזה כתב ידו של אותו בן יעקב, משום שחותמים ראובן בן בשורה אחת ואת שם אביו ותיבת עד בשורה הקודמת. ואין לחוש שנכשיר ע"י התיבות יעקב עד לבד ונאמר שיעקב עצמו חתם, ד"ל שלא כותבים תיבת עד, ואף אם כותבים תיבת עד, י"ל דכשר כשיודעים שזו אינה החתימה של שום יעקב באותה מלכות, ואין תולים שחתם בשם אביו כדי לכבדו, דאין אדם חותם בשם של אביו במקום בשם שלו, וגם אינו חותם בשם אביו כסימן (שהרי מציינו שהיו חותמים בסימן של דג או דקל או תורן של ספינה או אותיות), דלא חצין איניש לעשות שם אביו לסימן.

קס"א: מור זוטרא מרתך כל הקושיות הנ"ל, דס"ל שצריך שכל החתימות יתחילו ויגמרו באותה שורה, ואי לא הכי פסול השטר המקושר, ובין אם התחילו למעלה וסיימו למטה ובין איפכא, אינו יכול להוסיף או לחתוך.

קיום המחיקות – כל מקום בשטר שנמחק, ואינו במקום כתיבת "שריר וקיים", צריך לקיימו בסוף השטר, דא"כ איכא למיחש שאחרי הכתיבה והחתימה מחק ושינה.

איך חותמים העדים בצורה המונעת זיוף

קס"ב: עד כמה יכולים להרחיק החתימות מהכתב – צריך בשורה האחרונה לחזור על דברים שכבר נכתבו בשטר, או שיכתוב שם דברים שאין בהם משמעות, ולא יכתוב שם דברים חדשים או תנאי, משום שאין למדים משיטה אחרונה, ואם יכתוב שם תנאי, יגבה בשטר שלא כדון א"ע"פ שלא נתקיים התנאי, שהרי אם הרחיק את העדים שורה אחת מן הכתב כשר, שאין העדים יכולים לקרב חתימתם כ"כ, וא"כ אפשר לזייף ולהוסיף דברים בשורה האחרונה, ואיירי כשאין כתוב בשטר "שריר וקיים". וה"ה אם הרחיק את העדים שורה וחצי כשר, אבל אם הרחיק שני שורות פסול כיון שיכול להוסיף ב' שורות ולגמד מהשורה הראשונה, ואפי"י יש עדים שלא הוסיף בו פסול, משום שלא נעשה כתיקון חכמים, וכמלה על פה דמיא.

ואם נשאר רווח יכול להחתים שם עדים נוספים, ואפי"י קרובים או פסולים, (ואל תתמה שהרי אויר פוסל סוכה בג' טפחים, וסכך פסול פוסל בארבעה),

וממילא אם נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול, תתקיים העדות בשאר, אך כל זה דווקא אם הראשונים פסולים, אבל אם האחרונים פסולים פסול.

קס"ג. שיעור ב' השיטין – מה שנתבאר שאם נשאר שיעור ב' שורות בסוף השטר לפני החתימות השטר פסול, היינו ב' שורות עם אוירן, אבל בפחות מזה אינו נפסל, והיינו לרב יצחק בן אלעזר כשיעור לכתוב לך לך זה ע"ג זה, והיינו ב' שורות וד' אווירין, שיוכל לכתוב ר' ומתחתיו ל', ולעולא השיעור הוא ג' אוירין, כדי לכתוב ל' למעלה ור' למטה, ויכול לאמן ידו להרחיק את הל' התחתונה מהר' העליונה, ולרבי אבהו השיעור הוא שיטה אחת ושני אוירין, כדי לכתוב ברוך בן לוי בשורה אחת.

ומשערים לפי כתב כל אדם, ולא לפי כתב סופר שהוא קטן יותר מפני שיעוד לכוון ידיו, דהמזייף לא הולך לסופר שמוא לא ירצה, אלא עושה בצינעא.

אם נשאר ב' שורות או יותר בין העדים לאשרתא – קיום השטר, וטייט את הרווח – ללכלכו בדיו, לשיטת רב כשר, דאין ב"ד חותמים לקיים את הטייטא, אבל אם ב' השורות חלקות פסול, שלא נעשה כתיקון חכמים, אבל בשטר רגיל אם השאר ב' שורות לא יועיל לטייט שם, מפני שיאמרו שהחתימות הם רק על הטייטא, דאף עמי הארץ רגילים לחתום.

גט שהוא ועדיו כתובים על מקום מחוק כשר, דניכר שהשטר לא נמחק אלא פעם אחת כמו מקום החתימות, אמנם אם כתוב עליו אשרתא, אין סומכים על האשרתא, דשמא מחק הכל וזייף גם את חתימות העדים, אלא צריך לקיים את חתימות העדים.

ושיטת רבי יוחנן שאם נשאר רווח בין העדים לאשרתא, אפי"י שורה אחת פסול ואע"ג דמטייט, שמא יחתוך את השטר, ויכתוב בשורה זו דבר אחר ויחתים את העדים באותה שורה, דשטר כזה כשר לריו"ח, דלא פסלו רבנן שטר קטן יותר משטר גדול. אבל בשטר רגיל אם יחתוך את השטר ויכתוב בשורה האחרונה דבר אחר, והעדים בשורה הבאה, לא יסמכו על הכתוב בשורה זו, דאין למדים משיטה אחרונה. ואם יחתים גם את העדים בשורה שהוסיף, ויטען שהעדים הנוספים הם כדי לרבות בעדים, יצטרך לקיים דווקא את העדים שלמעלה.

קס"ד. שטר שנכתב על מקום שנמחק כשר, ואין לחוש שימחק שוב, דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. ואין העדים חותמים על המחך אא"כ נמחק בפניהם, ויראו שמקום חתימתם אינו משונה במחיקה משאר השטר, או שיכתבו בין חתימה לחתימה (כדי שלא יגזור משפט זה) "אנתא סהדי חתמנא על מחקא, ושטרא כתב על ניירא", שמא ימחק רק מקום החתימות, ואחרי שיחתמו ימחק את הכתוב בשטר ויכתוב מה שירצה.

שטר שנכתב על מקום מחוק והעדים חתמו על מקום שאינו מחוק פסול, ולא יועיל שיכתבו "אנתא סהדי חתמנא על ניירא, ושטרא על מחקא", דיש לחוש שימחק פעם שניה, ואינו ניכר שנמחק ב' פעמים אלא היכן שמקום העדים נמחק פעם אחת דיכול להבחין באותו שטר שמקום אחד נמחק יותר ממקום אחר, ואין לבדוק בשטר אחר אין נראה מקום שנמחק פעם אחת, דאין שטר דומה לשטר אחר, שמחך של קלף עבה אינו ניכר כ"כ, ואין למחוק את החתימות ולבדוק אין נראה המקום כדי שלא יפסיד בעל השטר את העדות של עדיו, דאינו דומה מקום שנמחק באותו יום למקום שנמחק לפני יומיים, ואין להשהות את השטר, דחיישינן לבי"ד טועים.

קס"ד: שטר מקושר שחתמו עדיו מתוכו – לת"ק פסול, ולרבי חנינא בן גמליאל כשר, מפני שיכול לעשותו פשוט, וטען לו רבי שיש שינוי בזמן הכתוב בשטר, דשטר רגיל כותבים את המנין האמיתי, אבל במקושר מוסיפים שנה אחת, (ושמא היו מונים כך לכתוב המלך שכבר החזיק שנה נוספת, ובמקושר הוסיפו הרבה חילוקים וחומרות משום תקנת הכתים הקפדנים). ויש לחוש שילוח במקושר ויפרע לו לפני הזמן הכתוב במקושר ויטען שנאבד לו השטר ויכתוב שובר, ויעשהו פשוט, ויטען לו שחזר לוח ממנו אחרי זמן השובר, והגמ' אומרת שלרחב"ג אין כותבין שובר ואינו פורע לו עד שיקרע את השטר, ופלותא היא לקמן.

שטר שהיה כתוב בו בשנת פלוני ארכן, ולא כתוב כמה שנים למלכותו, יבדקו מתי התחיל למלוך והכונה לשנה הראשונה, דמנהגם היה בשנה הראשונה לקרוא

לו ארכן -מתוקן למלכות מחדש, ובשניה דיגון -שניים, ואין לחוש שהעבירוהו והחזירוהו, דאז קורים לו ארכן דיגון.

קס"ד: האומר הריני נזיר הינא חייב נזירות אחת -ל' יום, דיגון- שתיים -ס' יום, טריגון- שלש, טטריגון- ארבע, פנטיגון- חמש.

בית אינו מיטמא בנגעים אלא כשיש לו ד' קירות, אבל שתיים או שלש או חמש לא, דכתיב "קירות" ב' פעמים.

אין לומר על דבר רע לא אני עשיתי "אלא פלוני", דזה לשון הרע.

אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך כך שמרבה בשבחו בא לידי גנותו.

ג' עבירות אין אדם ניצל מהם בכל יום, הרהור עבירה, עיון תפילה שחושב שמגיע לו שתתקבל תפילתו לפי שהתפלל בכונה, ואבק לשון הרע כגון שאומר נורא בי פלניא.

קס"ה: רוב בני האדם נכשלים בגזל שמורים התר במשא ומתן לעכב רווח הראוי לחבירו, ומיעוטם בעריות, וכולם באבק לשון הרע.

אם שינה הסופר ממה שאמר לו לכתוב - האומר לסופר שיכתוב לו שטר פשוט במקום שרגילים לכתוב פשוט וכתב לו מקושר, או איכפא, הוי קפידא ואם זה גט אשה פסול לגרש בו, ובמקום שרגילים בפשוט ובמקושר ושינה הסופר ממה שאמר לו, לת"ק הוי קפידא, ולרשב"ג הכל כמנהג המדינה, דסבר הסופר שמראה מקום הוא לו, אבל אין כוונת רשב"ג שצריך לכתוב פשוט או מקושר כמנהג המדינה אם נהגו לשנות דינים, דת"ק נמי מודה לזה.

עוד מצינו תנאים הסוברים **מראה מקום הוא לו**, דאמר ר"ש שאם הטעה לשבח מקודשת, -האומר התקדשי לי בדינר של כסף ונמצא של זהב, ואירי בקידשה ע"י שלוחה, (אמנם ביוחסין שאמר שהוא לוי ונמצא כהן אינה מקודשת), וכן רבי אלעזר אמר שאשה שאמרה התקבל לי גיטי ממקום פלוני וקיבלו ממקום אחר כשר, (ולת"ק פסול לפי שאינה רוצה להתבייש במקום אחר).

מקושר שחתמו בו ב' עדים פסול, אע"פ ששטר אחר כשר בב' עדים, והא דתנא במתני' דפשוט שחתם בו עד אחד פסול, קמ"ל דאפי' יש עוד עד שמעיד בעל פה, פסול לטרוף בו מלקוחות, הדעדים החתומים הם מוציאים את הקול, ואינו גובה אלא מבני חרי כמלוה על פה, וכן יכול הלוי לטעון פרעתי ואינו יכול לטעון לו שטרך בידי מאי בעי, דכיון שלא נעשה כתיקון חכמים לא זכר לבקשו מהמלוה, ואממיר מוכשיר עד אחד בכתב וכתב ידו מקיים ממוקם אחר, ועד אחד על פה, ואפי' לטרוף מלקוחות, דשניהם מפקי לקלא, ולדבריו קמ"ל מתני' שכמו שעד אחד בפשוט פסול מדאורייתא, דכתיב "לא יקום עד אחד באיש", כך שניים במקושר אמרו חכמים שיהיה כמו פסול מדאורייתא, ואם גט הוא אינה מגורשת, ואם שטר חוב הוא אינו גובה ממשעבדי אפי' יש עוד עד בעל פה.

צירוף לראית ולהגדת העדות

קס"ה: לת"ק אין עדות מצטרפת עד שב' העדים יראו יחד, ולרבי יהושע בן קרחה אפי' ראו בזה אחר זה מצטרפים. לת"ק אין עדות מצטרפת אלא כששניהם מעידים יחד, ולרבי נתן אפשר לטעמו עד אחד היום ואת השני למחרת.

לאממיר (הנ"ל) אם עד אחד חתום והשני מעיד בע"פ, לת"ק דריב"ק לא מצטרפים שהרי צריכים לראות יחד, ורבי ירמיה אמר שאינו ראוי להכריע בדבר, אך דעתו נוטה שלרבי"ק מצטרפים.

לרב אשי אם עד אחד העיד בב"ד אחד והשני בב"ד אחר, לת"ק דריב"ק נתן אינם מצטרפים ע"י שיבוא בב"ד אצל בב"ד, ואמר רבי ירמיה שאינו ראוי להכריע בדבר אך דעתו נוטה שלרבי נתן מצטרפים את ב' העדות.

למר בר חייה אם שניים העידו בב"ד אחד ואח"כ העידו בב"ד אחר, לרבי נתן יכולים לצרף דיינים מזה ומזה, ואמר רבי ירמיה שאינו ראוי להכריע בדבר אך דעתו נוטה שלת"ק דריב"ק נתן מצטרפים.

לרבינא ג' שישבו לקיים שטר ומת אחד מהם אחרי שהעידו בפניהם על חתימת ידיהם, רבי ירמיה אמר שאינו ראוי להכריע בדבר אך דעתו נוטה שצריכים לכתוב "במוות תלתא הוינא וחד ליתיהו" דלא מחזי כשיקרא.

ועל תשובה זו הכניסו את רבי ירמיה לבית המדרש שהשיב להם כהוגן, אחרי שהוציאוהו משום ששאל מה הדין ברגלו אחת חוץ לתחום, כדאיתא לעיל כ"ג: .

שטרות שיש ספק במה שכתוב בהם

זוזין מאה דאינון סלעים עשרים, אין לו אלא עשרים, דיד בעל השטר על התחתונה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה, ויתכן שכוונתו למאה זוזים גרועים ששוים עשרים סלעים.

זוזין מאה דאינון תלתין סלעין, אין לו אלא מנה ד"ל שהכונה לסלעים קלים.

כסף זוזין דאינון ונמחק ההמשך -המנין, או דרכונות דאינון ונמחק ההמשך, אין פחות משניים.

כתוב בו **מלמעלה מנה ומלמטה** כשכפל דבריו מאתים, או מלמעלה מאתים ומלמטה מנה, הולכים אחרי התחתון אפי' זה כתוב בשיטה אחרונה, ואין כותבין את העליון אלא כדי שאם תימחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון.

כסף שלוח כסף, אין פחות מדינר כסף, והיינו בכתוב בו מטבע, דאל"כ י"ל דכוונתו לנסכא, ואירי במקום שאין רגילים בפרוטות כסף, דאל"כ י"ל שכוונתו לפרוטות כסף.

כסף דינרים או דינרים כסף, אין פחות משני דינרים כסף.

זהב אין פחות מדינר זהב, והיינו בכתוב בו מטבע, דאל"כ י"ל דכוונתו לנסכא, ואין לומר שכוונתו לפרוטות, דאין עושים פרוטות זהב בשום מקום.

קס"ו: **זהב בדינרים** אין פחות מזהב בשווי ב' דינרי כסף, ואין אומרים שכוונתו לשווי ב' דינרי זהב, דיד בעל השטר על התחתונה, וסתם דינרים הם של כסף.

כסף בדינרין אין פחות מכסף בשווי ב' דינרי זהב, דכוונתו שלוח כסף בשווי ב' דינרי זהב, ואין לומר שכוונתו לב' דינרי כסף, דכתב לשון דינרי.

אשה שהיו עליה ספק חמש לידות שהפילה ספק רוח ספק ולד, או שהיו עליה ספק חמש זיבות כגון שאינה יודעת אם היא בימי נידה או בימי זיבה, וראתה ה' חודשים ימים רצופים בכל חודש, מביאה קרבן אחד תור לעולה ותור לחטאת, דחטאת העוף באה על הספק, ואינם נאכלים, ומותרת לאכול זבחים, ואינה חייבת להביא עוד קרבנות דבקושי התירו להביאה חטאת העוף על הספק, ולא התירו אלא כדי לטהרה מספק טומאתה. אבל אם היו לה **ודאי חמש לידות** וילדה לאחר מלאת ימי טהרה (אבל בילדה בתוך מלאת נפטרת בקרבן אחד), או חמש זיבות, קרבן אחד מתירה לאכול זבחים, אבל חייבת להביא את שאר הקרבנות, ולרשב"ג אינה חייבת להביא את שאר הקרבנות, ונשבע רשב"ג וכו'.

קס"ו: אם נמחקה אות אחת בתחתון אפשר ללמוד מן העליון, וכגון שלמטה נכתב חנן ולמעלה חנני, אבל אם נמחקו ב' אותיות בתחתון אין ללמוד מן העליון כגון חן מחנני, שמה ידמן שם של ג' אותיות ואין ללמוד את רוב השם מן העליון, וינתן למי ששמו כשם התחתון.

אם כתוב למעלה ספל ולמטה קפל -טלית שראויה לקפל, הולכים אחרי התחתון, ורב פפא מסתפק מה הדין אם כתוב למעלה קפל ולמטה ספל, אם חוששים שזבוב מוחק את הרגל של הק' ונעשה ס' או לא, תיקן, והמוציא מחבירו עליו הראיה, דאין ב"ד מוציאים מספק מידי המחזיק, ולא דמי לממון המוטל בספק חולקים, ששם יש ספק עיקר המעשה וב"ד פוסקים יחולקו, אבל כאן ב"ד לא פוסקים אלא שותקים.

חלוקת חוברות הינם לצורך חזרה

לקראת ימי סיום זמן קיץ וימי בין הזמנים אב תתיקיים בעז"ה חלוקה של חוברות "תמצית הש"ס" על המסכתות. החלוקה מיועדת לאלו שבכוונתם לחזור על מסכת שלימה.

המסכתות שיצאו עד עתה הם- ברכות, מסכתות סדר מועד וסדר נשים, בבא קמא, בבא מציעא, ובבא בתרא. לפרטים- 0527692282.

כתובת המייל 0527692282@gmail.com